

דין וחשבון כספי לשנת 2000

בנק ישראל

ירושלים, טבת התשס"א - ינואר 2001

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.
הרוצה לצטט רשאי לעשות כן בתנאי שיציין את המקור.

הפקה : יחידת ההוצאה לאור, בנק ישראל, ירושלים

ISSN 0334-2441

מס' קטלוגי - 3044101001/1

www.bankisrael.gov.il

דפוס איילון, ירושלים

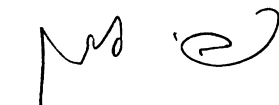
התוכן

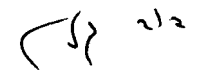
4	מאזן ליום 31 בדצמבר 2000
5	דוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2000
6	ביאורים לדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2000
23	דברי הסבר לדוחות הכספיים לשנת 2000
41	נספח סטטיסטי

בנק ישראל
מאזן ליום 31 בדצמבר 2000 (ה' בטבת התשס"א)
 (מיליוני שקלים חדשים)

ליום 31 בדצמבר			ליום 31 בדצמבר			
1999	2000	ביאור	1999	2000	ביאור	
15,605	14,659	8	93,504	93,606	2	יתרות מטבע חוץ
680	633	9	375	474	3	יתרה בקרן המטבע הבין-לאומית
6,723	7,120	10	6,367	5,946	4	אשראי לממשלה
25,519	30,249	11				פיקדון מילווה קצר מועד
		12	810	787	5	הלוואות
48,762	50,586					פיקדונות לזמן קצוב במטבע מקומי
15,699	15,314					אחרים
			6,049	6,584	6	ניירות ערך במטבע מקומי
2,301	2,795	13	394	427	7	נכסים אחרים
-	960	14				חשבונות שיערוך
						הון הבנק
320	320	15				הון המניות וקרן שמורה
(8,110)	(14,812)	16				יתרת הפסד
<u>107,499</u>	<u>107,824</u>		<u>107,499</u>	<u>107,824</u>		

הביאורים המצורפים הם חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

צבי אורבד
 הממונה על החשבות

ד"ר דוד קליין
 נגיד הבנק

16 בינואר 2001

בנק ישראל
דוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2000
(מיליוני שקלים חדשים)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
1999*	2000	ביאור	
הכנסות			
3,069	5,050	19	מיתרות מטבע חוץ
691	621	20	מאשראי לממשלה
113	91		מהלוואות
375	222	21	מניירות ערך במטבע מקומי
5	8		מקרה המטבע הבין-לאומית
91	43	22	אחרות
4,344	6,035		
הוצאות			
(274)	328	23	על פיקדונות הממשלה
2,911	2,671		על פיקדון מילווה קצר מועד
			על פיקדונות התאגידים הבנקאיים
5,383	4,326		פיקדונות לזמן קצוב במטבע מקומי
813	699	24	אחרים
25	29		על מוסדות כספיים בין-לאומיים
64	66	25	על התחייבויות אחרות
45	6		הדפסת שטרי כסף וטביעת מעות
623	943	26	מינהלה וכלליות
9,590	9,068		
(3,485)	(3,669)		הכנסות (הוצאות) מהפרשי שיערים
(8,731)	(6,702)		רווח (הפסד) לשנה

* מוין מחדש.

הביאורים המצורפים הם חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

ביאורים לדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2000

1. עיקרי המדיניות החשבונאית

א. כללי

הדוחות הכספיים מוצגים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים, תוך התאמתם לפעילות המיוחדת של בנק מרכזי.

הדוחות הכספיים ערוכים על בסיס נתונים נומינליים בשקלים חדשים.

הדוחות הכספיים אינם כוללים דוח על תזרימי המזומנים מאחר שבדוח כזה אין כדי להוסיף מידע משמעותי על המידע המצוי במאזן ובדוח רווח והפסד.

הכנסות והוצאות שנצברו לתאריך המאזן כלולות בסעיפי הנכסים וההתחייבויות שבגינם הם נצברו.

ב. מטבע חוץ

הנכסים וההתחייבויות הנקובים במטבע חוץ מתורגמים לשקלים חדשים לפי השערים היציגים שפרסם בנק ישראל לתאריך המאזן.

הכנסות והוצאות במטבע חוץ כלולות בדוח רווח והפסד לפי השערים היציגים ששררו ביום הערך של ביצוע כל פעולה.

הפרשי שערים נזקפים לחשבונות שיערוך לגבי כל מטבע חוץ בנפרד. בעת מימוש היתרות מועברים לדוח רווח והפסד הפרשי השערים שמומשו (כשהם מחושבים על בסיס העלות הממוצעת של היתרות באותו מטבע). יתרת ההפסד בחשבונות שיערוך לסוף השנה מועברת לדוח הרווח וההפסד ולא תקוזז בעתיד מרווחים לא ממומשים. הפסדים לא ממומשים אינם מקוזזים כנגד רווחים לא ממומשים ממטבעות אחרים.

הפרשי שערים שנצברו עד ליום 31 בדצמבר 1999 הוגדרו כהפרשי שערים שמומשו.

להלן פרטים על שערי החליפין:

שיעור השינוי		31 בדצמבר			
1999	2000	1998	1999	2000	
(אחוזים)		(ש"ח)			
-0.2	-2.7	4.1600	4.1530	4.0410	דולר ארה"ב
-14.7	-9.9	4.8960	4.1750	3.7628	אירו ¹
-2.5	-7.7	5.8523	5.7037	5.2626	זכויות משיכה מיוחדות (SDR) ²
-7.5	-7.5	4.6182	4.2711	3.9516	סל המטבעות הראשון ³
-3.2	-5.5	4.5588	4.4134	4.1726	סל המטבעות ⁴

(1) השער הראשון של מטבע האירו פורסם ב-4 בינואר 1999. השער המוצג ליום 31 בדצמבר 1998 הוא השער של ה-4 בינואר 1999.

(2) שער ה-SDR נקבע לפי סל משוקלל של ארבעה מטבעות - דולר של ארה"ב, אירו, ין יפני ולירה שטרלינג. (שער ה-SDR בשנת 1998 נקבע לפי סל משוקלל של חמישה מטבעות - דולר של ארה"ב, מרק גרמני, ין יפני, פרנק צרפתי ולירה שטרלינג.)

(3) סל המטבעות הראשון היה נהוג עד 31 ביולי 1986. הרכב הסל ביחידות מטבע החוץ השונות הוא כדלקמן: 0.3500 של דולר ארה"ב; 0.1295 של לירה שטרלינג; 0.4667 של אירו.

(4) סל המטבעות הנהוג החל מיום 2 במאי 2000. הרכב הסל ביחידות מטבע החוץ השונות הוא כדלקמן: 0.6698 של דולר ארה"ב; 0.0453 של לירה שטרלינג; 0.2493 של אירו; 7.2411 של ין יפני. (הרכב סל המטבעות שהיה נהוג החל מיום 30 באפריל 1996 ועד ליום 1 במאי 2000, הוא כדלקמן: 0.6741 של דולר ארה"ב; 0.0589 של לירה שטרלינג; 0.2282 של אירו; 6.5437 של ין יפני.)

להלן פרטים על מדד המחירים לצרכן:

שיעור השינוי					
1999	2000	1998	1999	2000	
(אחוזים)					
1.4	0.1	166.2	168.5	168.7	מדד המחירים לצרכן ¹ לחודש נובמבר
1.3	0.0	166.3	168.5	168.5	לחודש דצמבר

(1) מדד המחירים לצרכן מוצג בנקודות על בסיס ממוצע 1993.

ג. ניירות ערך

בדוחות לשנת 2000 ניירות ערך סחירים במטבע מקומי ובמטבע חוץ מוצגים לפי שווי השוק לתאריך המאזן.

רווחים לא ממומשים הנובעים מהפער שבין שווי השוק של ניירות ערך לבין עלותם המותאמת נזקפים לחשבונות שיערוך במאזן, הפסדים לא ממומשים נזקפים בסוף שנה לדוח רווח והפסד. (ראה ביאור 14).

העלות המותאמת של ניירות ערך היא עלותם בתוספת ריבית שנצברה, הפרשי הצמדה למדד שנצברו והפחתה מצטברת של פרמיה או ניכיון. הפחתת פרמיה או ניכיון נעשית על פני התקופה שממועד רכישת נייר הערך ועד למועד פדיונו.

בדוחות לשנת 1999 הוצגו ניירות הערך בהתאם לעקרונות הבאים:

ניירות ערך במטבע חוץ הוצגו לפי העלות במטבע חוץ (מחיר הקנייה הממוצע), או לפי שווי השוק, הנמוך שבהם - לגבי כל סוג נייר ערך בנפרד.

ניירות ערך סחירים במטבע מקומי הוצגו לפי העלות המותאמת, או לפי שווי השוק, הנמוך שבהם - לגבי כל סוג נייר ערך בנפרד. ההפרש בין שווי השוק ביום הרכישה לבין השווי הנקוב נזקף לדוח הרווח וההפסד ולא הופחת על פני התקופה שממועד רכישת הנייר ועד למועד פדיונו.

הפחתת העלות המותאמת של ניירות ערך במטבע מקומי ובמטבע חוץ למחירי השוק נזקפה לדוח הרווח וההפסד.

ד. מוסדות כספיים בין-לאומיים

קרן המטבע הבין-לאומית

ההשתתפות של בנק ישראל בקרן המטבע הבין-לאומית, בניכוי ההתחייבויות בגין ההשתתפות, מוצגת בצד הנכסים בסעיף "קרן המטבע הבין-לאומית". (ראה ביאור 3). זכויות משיכה שהוקצו על ידי קרן המטבע הבין-לאומית מוצגים בסעיף "מוסדות כספיים בין-לאומיים" בצד ההתחייבויות. (ראה ביאור 9).

מוסדות כספיים בין-לאומיים אחרים

ההשתתפות של בנק ישראל במוסדות כספיים בין-לאומיים אחרים כוללת השתתפות ראשונית בהון המוסדות הבין-לאומיים ותשלומי השתתפות נוספים בגין הגדלות ההון של מוסדות אלו. ההשתתפות של בנק ישראל במוסדות הכספיים הבין-לאומיים האחרים מוצגת בסעיף "נכסים אחרים" לפי העלות במטבע שבו נעשתה ההשתתפות. ההתחייבות למוסדות כספיים בין-לאומיים מוצגת בסעיף "מוסדות כספיים בין-לאומיים" בצד ההתחייבויות.

בנק ישראל משתתף במוסדות הבאים:

IBRD (International Bank for Reconstruction and Development)

IDA (International Development Association)

IFC (International Finance Corporation)

EBRD (European Bank for Reconstruction and Development)

MIGA (Multilateral Investment Guarantee Agency)

IDB (Inter-American Development Bank)

IIC (Inter-American Investment Corporation)

ה. בניינים וציוד

בניינים וציוד מוצגים על בסיס העלות בניכוי פחת שנצבר. הפחת מחושב לפי שיטת הקו הישר במשך תקופת השימוש המשווערת:

מבנים - 50 עד 70 שנים;

כלי רכב - 6.5 שנים;

מחשבים - 4 שנים;

ציוד - 10 שנים.

ברכישות שסכומן עולה על 34,000 ש"ח לפריט, העלויות של רכישת הציוד מוכרות כרכוש קבוע; ברכישות מתחת לסכום זה העלויות מוכרות כהוצאות כלליות.

ו. פיקדון מילווה קצר מועד

יתרת הפיקדון של המילווה קצר המועד משקפת את הערך הנקוב (מחיר הפדיון) של המילווה שבידי הציבור, בניכוי יתרת הניכיון ממועד הנפקת המילווה. מילווה קצר מועד שנמכר מהממשלה לבנק ישראל אך טרם נמכר לציבור מוצג בפיקדון מילווה קצר מועד ב"נטו", דהיינו יתרתו אפס.

סכום הניכיון הוא ההפרש בין הערך הנקוב של המילווה (מחיר הפדיון) לבין התמורה ממכירתו לבנק (מחיר הנפקה). הניכיון מופחת בשיטת ריבית דריבית בהתבסס על שיעור של ריבית החשב הכללי במשרד האוצר במועד הנפקת הסידרה.

רווחי הון והפסדי הון ממכירת מילווה קצר מועד לציבור נזקפים לדוח הרווח וההפסד בעת מכירת המילווה לציבור ובעת רכישתו מהציבור.

ז. פנסיה, פיצויי פרישה וחופשה לעובדים

ההתחייבות לפנסיה ולפיצויי פרישה מחושבת על בסיס הערכה אקטוארית לפי שיטת ההתחייבות הצבורה, המשקפת את ההתחייבות לתשלום פנסיה ופיצויי פרישה לעובדים כפי שנצברה לתאריך הדוחות הכספיים.

ההפרשה לחופשה מחושבת על בסיס צבירת ימי החופשה לתאריך המאזן.

ח. חשבונות שיערוך

חשבונות השיערוך כוללים רווחים לא ממומשים מהפרשי שערים (שיערוך יתרות הנקובות במטבע חוץ לפי השער היציג לתאריך המאזן, ראה ביאור 1(ב)), ומשיערוך ניירות ערך סחירים לפי שווי השוק לתאריך המאזן. (ראה ביאור 1(ג)).

חשבונות השיערוך מנוהלים בנפרד לכל פריט (מטבע, נייר ערך) ומועברים לדוח הרווח וההפסד בעת מימוש אותו פריט או חלק ממנו.

יתרת הפסד בחשבון שיערוך מועברת בסוף השנה לדוח הרווח וההפסד.

ט. מכשירים פיננסיים נגזרים

הבנק משתמש במכשירים פיננסיים נגזרים בפעילותו בתחום המוניטרי ובתחום מטבע החוץ.

1. מכשירים פיננסיים נגזרים בפעילות בישראל

(א) עסקות החלף (swaps) בין השקל החדש לדולר של ארה"ב

עסקות החלף בין השקל החדש לדולר של ארה"ב, שבנק ישראל מבצע עם התאגידים הבנקאיים המקומיים, מוצגות במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות". עסקאות אלו מוצגות נטו: יתרת השקלים שיימסרו לתאגידים הבנקאיים, בתוספת הריבית שנצברה, בניכוי דולרים שיתקבלו מהתאגידים הבנקאיים (מתורגמים לפי שער החליפין לתאריך המאזן).

תוצאותיהן של עסקות החלף כוללות הוצאות ריבית והפרשי שער, ומוצגות בדוח הרווח וההפסד בסעיף "הוצאות על פיקדונות התאגידים הבנקאיים".

(ב) אופציות רכישה ומכירה על שער החליפין של הדולר של ארה"ב ביחס לשקל החדש

יתרת האופציות לתאריך הדוח הכספי מוצגת בביאור 18 - התחייבויות תלויות והתקשרויות מיוחדות. ההוצאות שנוצרו בגין מימוש האופציות בתקופת הדוח וההוצאות הצפויות בגין מימושן בהתאם לשער היציג של הדולר לתאריך המאזן, בקיזוז ההכנסות מפרמיה על האופציות, מוצגות בסעיף "הכנסות אחרות". ההכנסות מפרמיה על האופציות נפרשות לאורך חיי האופציה בשיטת הקו הישר. ההכנסות מראש בגין הפרמיה בתוספת ההוצאות שנצברו בגין ההפרש בין שער המימוש לשער היציג של הדולר לתאריך המאזן כלולות בסעיף "התחייבויות אחרות".

(ג) מסירה עתידית של מילווה קצר מועד

יתרת ההתחייבויות למסירה עתידית של מילווה קצר מועד לתאריך הדוח הכספי מוצגת במונחי הערך הנקוב (מחיר הפדיון) בביאור 18 - התחייבויות תלויות והתקשרויות מיוחדות.

תקבולים על חשבון המילווה קצר המועד שיונפק בעתיד מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות".

2. מכשירים פיננסיים נגזרים בפעילות מחוץ לישראל

(א) עסקות מכר חוזר ורכישה חוזרת (Repurchase Agreements (Repo), Reverse Repo (R.Repo))

יתרות של עסקות מכר חוזר ורכישה חוזרת מוצגות במאזן בסעיף "יתרות מטבע חוץ". בדוח הרווח וההפסד מוצגות תוצאות העסקאות בסעיף "הכנסות מיתרות מטבע חוץ".

(ב) עסקות החלף (swaps) בין מטבעות חוץ

העסקאות מוצגות נטו: היתרה של קבלת מטבע חוץ בעתיד (במטבע א'), בניכוי מסירת מטבע חוץ בעתיד (במטבע ב'). העסקאות מוצגות במאזן בסעיף "יתרות מטבע חוץ".

בדוח הרווח וההפסד מוצגות תוצאות העסקאות בסעיף "הכנסות מיתרות מטבע חוץ".

(ג) עסקאות עתידיות (futures) על שיעורי ריבית

יתרת החוזים העתידיים לתאריך הדוח הכספי, במחירי השוק, מוצגת בביאור 18 - התחייבויות תלויות והתקשרויות מיוחדות.

בדוח רווח והפסד נרשם השינוי בשער החוזים בסעיף "הכנסות מיתרות מטבע חוץ".

י. רווחים להעברה

על פי חוק בנק ישראל, התשי"ד - 1954, על הבנק להעביר לממשלה את רווחיו הנקיים בתוך שישים יום מתום כל שנת עסקים שלו. בשנים 1999 ו-2000 היו לבנק הפסדים. ההפסדים יקוזזו מרווחים שיהיו לבנק בעתיד.

יא. עקרון זהות העיתוי

ההכנסות מהממשלה בגין ניירות ערך ממשלתיים במטבע מקומי נזקפות לדוח הרווח וההפסד על בסיס צבירה. כדי שבנק ישראל לא יעביר לממשלה רווחים מניירות ערך ממשלתיים שנצברו, אך טרם התקבלו במזומן מהממשלה, מנכים מ"רווח (הפסד) לשנה" אותן הכנסות מהממשלה שנצברו בחשבונות לשנת הדוח, אך עומדות לתשלום על ידי הממשלה בעתיד. בשנה שבה סכומי ההכנסות האלה עומדים לתשלום על ידי הממשלה מוסיפים הכנסות אלה ל"רווח (הפסד) לשנה" ומעבירים אותן לממשלה.

2. יתרות מטבע חוץ

ההרכב המטבעי של הסעיף תואם את ההרכב המטבעי של היבוא ושל פירעון החובות של המשק. בכך בנק ישראל מצמצם את חשיפת כוח הקנייה של היתרות לשינויים בשער החליפין ומכסה במידה מסוימת את הסיכון המטבעי של החוב החיצוני של המשק.

הסעיף כולל:

ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
1999	2000	1999	2000	
(מיליוני דולרים)		(מיליוני ש"ח)		
20,193	22,800	83,862	92,137	ניירות ערך סחירים ¹
1,855	2,861	7,702	11,562	פיקדונות לזמן קצר
1,422	195	5,907	787	עו"ש
(955)	(2,692)	(3,967)	(10,880)	מכשירים פיננסיים גזרים ²
22,515	23,164	93,504	93,606	סך הכול

- (1) ניירות ערך סחירים מוצגים ליום 31 בדצמבר 2000, לפי שווי השוק. (ראה ביאור 1.ג).
- (2) מכשירים פיננסיים גזרים מוצגים נטו: הנכס העתידי במטבע חוץ בניכוי ההתחייבות העתידית במטבע חוץ. (ראה ביאור 1.ט.2).
- (3) שיעורי התשואה על יתרות מטבע החוץ מוצגים בדברי ההסבר בלוח 4.

3. יתרה בקרן המטבע הבין-לאומית

היתרה בקרן המטבע הבין-לאומית (reserve tranche) כוללת את התשלום במטבע חוץ שהעבירה ישראל לקרן המטבע ומהווה חלק מהמיכסה (quota) שהוקצתה לישראל.

מיכסה בקרן המטבע הבין-לאומית

לכל מדינה החברה בקרן מוקצית מיכסה הקובעת את הבסיס לקשרים הפיננסיים והארגוניים עם הקרן. המיכסה קשורה למצבה הכלכלי של המדינה (ההכנסה הלאומית, היצוא, התשלומים, רמת הרזרבות) וקובעת את כוח ההצבעה של המדינה. חלק מהמיכסה מופקד בבנק המרכזי של המדינה בפיקדונות ובשטרות הצמודים ברובם ל-SDR, וחלק מועבר לקרן המטבע חוץ (ה-reserve tranche), וניתן למשיכה.

עד שנת 1998 משכה ישראל את התשלום במטבע חוץ והעמידה כנגד משיכות אלו פיקדון שאינו נושא ריבית לזכות הקרן. ב-1999 הגדילה הקרן את סכומי ההשתתפות של המדינות החברות בה וזו של ישראל הוגדלה בכ-262 מיליוני SDR. התשלום במטבע חוץ בגין הגדלה זו, כ-66 מיליוני SDR, הופקד בקרן ולא נמשך.

תקציב תפעולי של קרן המטבע הבין-לאומית (financial transaction plan)

באוקטובר 1999 הצטרפה ישראל לקבוצת המדינות המשתתפות במימון התקציב התפעולי של הקרן. התקציב התפעולי של הקרן הוא אחד המנגנונים שבאמצעותם מעמידה הקרן הלוואות במטבע חוץ למדינות החברות בה ונוקקות להלוואות. ההשתתפות בתקציב התפעולי מגדילה את יתרת ה-reserve tranche כנגד הקטנת הפיקדונות של הקרן בבנק ישראל. בשנת 2000 הוגדלה יתרת ה-reserve tranche בכ-24 מיליוני SDR בגין התקציב התפעולי.

החזרי ההלוואות מתחלקים בין המדינות שיחס ה-reserve tranche למיכסה שלהן גבוה מהיחס הממוצע של כלל המדינות החברות בקרן. הסעיף כולל:

ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
1999	2000	1999	2000	
(מיליוני SDR)		(מיליוני ש"ח)		
928	928	5,295	4,886	מיכסה בקרן המטבע הבין-לאומית
862	838	4,920	4,412	בניכוי - התחייבות בגין המיכסה ¹
66	90	375	474	יתרה בקרן המטבע הבין-לאומית²

(1) יתרת התחייבויות לקרן המטבע הבין-לאומית היא בשטרות ובפיקדונות.

(2) סכום ה-reserve tranche מעבר ל"סכום בסיסי", נושא ריבית בשיעור שנקבע מפעם לפעם על ידי הקרן. "הסכום הבסיסי" של ישראל לתאריך המאזן הוא כ-33 מיליוני SDR. (ב-31 בדצמבר 1999 - כ-33 מיליוני SDR). שיעור הריבית השנתי ל-31 בדצמבר 2000 הוא 4.3 אחוזים. (ב-31 בדצמבר 1999 - 3.9 אחוזים).

4. אשראי לממשלה

האשראי לממשלה מורכב ברובו ממקדמות ארוכות מועד. מקדמות אלו ניתנו בעבר בהתאם לסעיף 45 בחוק בנק ישראל, שהיה בתוקף עד אוגוסט 1985, ולפיו היה הבנק רשאי להלוות לממשלה במהלך שנת התקציב עד 20 אחוזים מהתקציב הרגיל. הסעיף כולל:

ליום 31 בדצמבר		
1999	2000	
(מיליוני ש"ח)		
		מקדמות ארוכות מועד ¹
5,151	4,816	צמודות ²
1,079	996	לא-צמודות ³
137	134	אשראי בגין קרנות דו-לאומיות
6,367	5,946	סך הכול

- 1) הריבית והפרשי ההצמדה על יתרת הקרן בגין כל שנה עומדים לפירעון ביום 31 בדצמבר של אותה שנה. הקרן עומדת לפירעון בתשלומים שנתיים, שהאחרון בהם יהיה בשנת 2012.
- 2) אשראי זה צמוד לסל המטבעות הראשון. מתוכו 4,815 מיליוני ש"ח נושאים ריבית של 8 אחוזים, צמודה לאותו סל. (ב-31 בדצמבר 1999 - 5,149 מיליוני ש"ח).
- 3) אשראי זה נושא ריבית בסיסית (prime) ועוד 2 אחוזים. שיעור הריבית הממוצע בשנת 2000 היה 13.4 אחוזים. (ב-1999 - 16.5 אחוזים).

5. הלוואות

ההלוואות שבנק ישראל נותן הן בעיקרן הלוואות מוניטריות לתאגידים הבנקאיים. ההלוואות ניתנות לפי סעיף 42 לחוק בנק ישראל התשי"ד-1954. הסעיף כולל:

ליום 31 בדצמבר		
1999	2000	
(מיליוני ש"ח)		
785	781	הלוואות מוניטריות ¹
25	6	הלוואות אחרות
810	787	סך הכול

- 1) שיעור הריבית הממוצע על הלוואות מוניטריות בשנת 2000 היה 8.9 אחוזים. (בשנת 1999 - 11.8 אחוזים). שיעור הריבית הממוצע על ההלוואות המוניטריות ליום 31 בדצמבר 2000 הוא 7.7 אחוזים. (ב-31 בדצמבר 1999 - 10.4 אחוזים).

6. ניירות ערך במטבע מקומי

הסעיף כולל ניירות ערך ממשלתיים סחירים, הצמודים למדד המחירים לצרכן הידוע בתאריך המאזן.

הניירות מוצגים ליום 31 בדצמבר 2000, לפי שווי השוק. (ראה ביאור 1(ג)).
שיעור התשואה לפדיון על תיק ניירות הערך במטבע מקומי ליום 31 בדצמבר 2000 הוא 6.1 אחוזים והזמן הממוצע לפדיון של התיק הוא 4.4 שנים. (שיעור התשואה לפדיון ליום 31 בדצמבר 1999 - 5.7 אחוזים והזמן הממוצע לפדיון של התיק - 4.8 שנים).

ליום 31 בדצמבר		
1999	2000	
(מיליוני ש"ח)		
		התקופה לפדיון לאחר תאריך מאזן
935	1,431	בתוך שנה
733	393	משנה עד שנתיים
223	651	משנתיים עד שלוש שנים
688	803	משלוש שנים עד ארבע שנים
680	1,168	מארבע שנים עד חמש שנים
1,265	400	מחמש שנים עד שבע שנים
1,525	1,738	משבע שנים ומעלה
6,049	6,584	סך הכול

7. נכסים אחרים

הסעיף כולל בעיקר:

- א. השתתפות במוסדות כספיים בין-לאומיים. (ראה ביאור 1(ד)).
- ב. הלוואות לעובדים.
- ג. בניינים וציוד, לאחר ניכוי פחת שנצבר. (ראה ביאור 1(ה)).

8. שטרי

כסף ומעות במחזור

הסעיף כולל:

31 בדצמבר 1999		31 בדצמבר 2000		
ש"ח	כמות	ש"ח	כמות	
(מיליונים)		(מיליונים)		
				שטרי כסף במחזור
460	23	424	21	20 ש"ח
2,582	52	2,079	42	50 ש"ח
7,601	76	7,599	76	100 ש"ח
4,231	21	3,778	19	200 ש"ח
695	-	744	-	מעות במחזור
32	-	31	-	אחר
4	-	4	-	מטבעות זיכרון
15,605		14,659		סך הכול

9. מוסדות

כספיים בין-לאומיים

הסעיף כולל:

ליום 31 בדצמבר		
1999	2000	
(מיליוני ש"ח)		
610	564	זכויות משיכה מיוחדות שהוקצו ¹
70	69	התחייבויות למוסדות כספיים בין-לאומיים ²
680	633	סך הכול

(1) "זכויות משיכה מיוחדות" (SDR - Special Drawing Rights) הן כספים שמדינות החברות בקרן המטבע הבין-לאומית התחייבו לרכוש מהקרן. קרן המטבע מקצה זכויות משיכה מיוחדות למדינות החברות בקרן, באופן יחסי לגודל מיכסתן. עד כה הוקצו למדינת ישראל 106 מיליוני SDR.

(2) התחייבות בשטרות או בפקדונות למוסדות הבאים: IDB; MIGA; EBRD; IDA; IBRD. (ראה ביאור 1(ד)).

10. פיקדונות הממשלה

פיקדונות הממשלה כוללים פיקדונות למימון הפעילות התקציבית של הממשלה ופיקדונות אחרים.

פיקדונות הממשלה למימון התקציב

הפיקדונות למימון התקציב מוגדרים כפיקדונות שהממשלה יכולה להשתמש בהם למימון פעילותה התקציבית, ולפיכך חל עליהם סעיף 45(ב) לחוק בנק ישראל, התשי"ד - 1954. בפיקדונות אלו נרשמות תנועות כספיות הנובעות מפעילות תקציבית של הממשלה בארץ ובחו"ל ותנועות כספיות עם בנק ישראל.

פיקדונות אחרים

הפיקדונות האחרים כוללים פיקדון לייצוב שערים ופיקדונות שונים במטבע חוץ. הפיקדון לייצוב שערים הוא תמורה לרכישות-במקור של ניירות ערך ממשלתיים על ידי בנק ישראל לשם ייצוב שערים בבורסה לניירות ערך בתל אביב. על פי סיכום עם משרד האוצר, הופקדה התמורה בפיקדון מיוחד לזכות הממשלה, ואיננה משמשת למימון הוצאות הממשלה. על פי פנייה ממשרד האוצר, הופסק בחודש ינואר 1993 ההסדר לרכישות-במקור לשם ייצוב שערים. פיקדון ייצוב השערים מופחת בהדרגה כנגד פדיון איגרות החוב שנרכשו בעבר לייצוב שערים. פדיון איגרות החוב יסתיים בשנת 2009.

הסעיף כולל:

ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
1999	2000	1999	2000	
(מיליוני דולרים)		(מיליוני ש"ח)		
		(13,645)	(14,162)	פיקדונות הממשלה למימון התקציב
				במטבע מקומי ¹
				במטבע חוץ
3,319	3,520	13,783	14,224	פיקדון בגין גיוס הון בערבות ממשלת ארה"ב ²
965	1,249	4,007	5,048	פיקדון הסיוע הכלכלי מממשלת ארה"ב ²
338	306	1,405	1,235	פיקדון שוטף
4,622	5,075	19,195	20,507	סך הכול
		5,550	6,345	סך כל פיקדונות הממשלה למימון התקציב
פיקדונות אחרים				
		267	241	פיקדון לייצוב שערים ¹
204	110	846	446	פיקדון אחר במטבע חוץ
		1,113	687	סך כל הפיקדונות האחרים
		60	88	ריבית שנצברה על פיקדונות הממשלה
		6,723	7,120	סך הכול

- (1) על פיקדונות הממשלה במטבע מקומי נגבית (ביתרת חובה) או משולמת (ביתרת זכות) ריבית בגובה הריבית הבסיסית (prime). שיעור הריבית הממוצע בשנת 2000 היה 10.9 אחוזים. (ב-1999 - 13.5 אחוזים).
- (2) על פיקדונות הממשלה במטבע חוץ בגין גיוס הון בערבות ממשלת ארה"ב ובגין הסיוע הכלכלי מממשלת ארה"ב משולמת ריבית בשיעור הריבית של שטרי אוצר אמריקאיים שמועד פדיונם הממוצע הוא 6 חודשים. שיעור הריבית ליום 31 בדצמבר 2000 הוא 6.2 אחוזים.

11. פיקדון מילווה קצר מועד

חוק מילווה קצר מועד התשמ"ד - 1984 מסמיך את הממשלה להנפיק איגרות חוב שיימכרו לבנק ישראל בלבד; הבנק ימכור אותן לציבור, ויקנה אותן ממנו לצורך הרחבתם וצמצומם של אמצעי התשלום ולצורך מילוי תפקידיו. באוגוסט 1996 נתקבל בכנסת חוק מילווה קצר מועד (תיקון מס' 7 והוראת שעה), התשנ"ו - 1996, שלפיו "הממשלה לא תהיה רשאית להשתמש בתמורת איגרות החוב שנמכרו לבנק ישראל, אלא לשם פירעון המילווה לפי חוק זה או לתשלום הריבית עליו". לפיכך התמורה ממכירת מילווה קצר מועד לציבור ופעולות אחרות הקשורות במילווה קצר מועד מנוהלות בחשבון המיועד לפעילויות אלו בלבד.

פיקדון מילווה קצר מועד כולל ריבית שנצברה בסך 1,441 מיליוני ש"ח. (בשנת 1999 - 1,566 מיליוני ש"ח).

12. פיקדונות התאגידים הבנקאיים

הסעיף כולל:

א. פיקדונות לזמן קצוב במטבע מקומי

בנק ישראל מקבל מהתאגידים הבנקאיים פיקדונות לזמן קצוב בשקלים. הפיקדונות מתקבלים במכרז לתקופות של יום, שבוע וחודש. הם אינם משמשים נכס נזיל כנגד חובת הנזילות של התאגידים הבנקאיים.

הסעיף כולל:

ליום 31 בדצמבר		
1999	2000	
(מיליוני ש"ח)		
20,700	11,500	פיקדונות יומיים
18,000	19,000	פיקדונות שבועיים
10,000	20,000	פיקדונות חודשיים
48,700	50,500	סך הכול
62	86	ריבית שנצברה על הפיקדונות
48,762	50,586	סך הכול

שיעור הריבית הממוצע על הפיקדונות לזמן קצוב היה בשנת 2000 - 9.4 אחוזים. (בשנת 1999 - 12.2 אחוזים).

שיעור הריבית הממוצע על יתרת הפיקדונות ליום 31 בדצמבר 2000 הוא 8.2 אחוזים.

ב. פיקדונות אחרים

הפיקדונות האחרים של התאגידים הבנקאיים במטבע מקומי בבנק ישראל משמשים נכס נזיל כנגד פיקדונות תושבי ישראל במטבע ישראלי ובמטבע חוץ. חובת הנזילות נעה בין 0 ל-6 אחוזים, בהתאם לתקופת הפיקדון.

פיקדונות עו"ש במטבע חוץ (פמ"ח) משמשים כנכס נזיל כנגד פיקדונות במטבע חוץ של תושבי חוץ.

פיקדונות נזילות משנית במטבע חוץ (נמ"ב) משמשים נכס נזיל כנגד פיקדונות תושבי חוץ ותושבי ישראל במטבע חוץ.

חובת הנזילות המשנית היא בשיעור של 10 אחוזים כנגד פיקדונות הציבור במטבע חוץ. לפחות 5 אחוזים מחובת הנזילות המשנית מופקדים בבנק ישראל, והשאר מופקד בחו"ל. בנק ישראל משלם על פיקדונות הנמ"ב ריבית הדומה לריבית הבין-בנקאית בחו"ל. הסעיף כולל:

ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
1999	2000	1999	2000	
(מיליוני דולרים)		(מיליוני ש"ח)		
		4,958	6,214	פיקדונות עו"ש במטבע מקומי
				פיקדונות במטבע חוץ
				פיקדונות כנגד חובת הנזילות במטבע חוץ
147	212	610	858	פמ"ח
1,857	1,951	7,714	7,883	נזילות משנית במטבע חוץ ¹
2,004	2,163	8,324	8,741	סך כל הפיקדונות כנגד חובת הנזילות
582	89	2,417	359	פיקדונות חופשיים
2,586	2,252	10,741	9,100	סך כל הפיקדונות במטבע חוץ
		15,699	15,314	סך הכול

(1) פיקדונות נזילות משנית במטבע חוץ כוללים ריבית שנצברה בסך 147 מיליוני ש"ח. (בשנת 1999 - 122 מיליוני ש"ח).

13. התחייבויות אחרות

הסעיף כולל בעיקר:

- עתודה לפנסיה, לפיצויי פרישה ולחופשה לעובדים.
- פיקדונות של הקרן הדו-לאומית למחקר ולפיתוח תעשייתי ארה"ב-ישראל ופיקדון של הקרן הדו-לאומית למדע ארה"ב-ישראל.
- יתרת עסקות ההחלף (swaps) נטו בין השקל החדש לדולר של ארה"ב. (ראה ביאורים 1.ט.1, (א), 1.18).
- הוצאות צפויות בגין מימוש אופציות על שער החליפין של הדולר של ארה"ב ביחס לשקל החדש בניכוי הכנסות מראש.
- זכאים שונים.

14. חשבונות שיערוך

חשבונות שיערוך כוללים רווחים לא ממומשים משיערוך הפריטים הבאים (ראה גם ביאורים 1(ב), 1(ג), 1(ח).):

ליום 31 בדצמבר 2000	
(מיליוני ש"ח)	
22	יתרות הנקובות במטבע חוץ
-	ניירות ערך סחירים במטבע מקומי ⁽¹⁾
938	ניירות ערך סחירים במטבע חוץ
960	סך הכול

(1) בשנת 2000 הצטברה יתרת הפסד שהועברה לדוח רווח והפסד.

15. הון המניות וקרן שמורה

הסעיף כולל:

ליום 31 בדצמבר		
1999	2000	
(מיליוני ש"ח)		
60	60	הון המניות
260	260	קרן שמורה
320	320	סך הכול

16. יתרת הפסד

הסעיף כולל:

ליום 31 בדצמבר		
1999	2000	
(מיליוני ש"ח)		
-	(8,731)	הפסד מהשנה הקודמת
(8,731)	(6,702)	הפסד מהשנה השוטפת
(8,731)	(15,433)	
621	621	בניכוי יתרת זהות העיתוי ¹
(8,110)	(14,812)	סך הכול

(1) בשנה שבה בנק ישראל לא מעביר את רווחיו לממשלה עקב הפסדים מצטברים לא מעודכנת יתרת זהות העיתוי. (ראה ביאור 1(יא).)

17. נכסים והתחייבויות לפי בסיסי הצמדה

ליום 31 בדצמבר 1999				ליום 31 בדצמבר 2000				נכסים
פריטים				פריטים				
סך הכול	במטבע	במטבע	לא	סך הכול	במטבע	במטבע	לא	
(מיליוני ש"ח)	מקומי	חוץ	כספיים	(מיליוני ש"ח)	מקומי	חוץ	כספיים	
93,504	93,504			93,606	93,606			יתרות מטבע חוץ ¹
375	375			474	474			יתרה בקרן המטבע הבין-לאומית
6,367	5,288	1,079		5,946	4,950	996		אשראי לממשלה ²
810	14	796		787	6	781		הלוואות
6,049		6,049		6,584		6,584		ניירות ערך במטבע מקומי ³
394	223	21	150	427	232	17	178	נכסים אחרים
107,499	223	99,202	8,074	107,824	232	99,053	8,539	סך הנכסים
התחייבויות								
15,605		15,605		14,659		14,659		שטרי כסף ומעות במחזור
680	679	1		633	632	1		מוסדות כספיים בין-לאומיים
6,723	20,110	(13,387)		7,120	21,047	(13,927)		פיקדונות הממשלה
25,519		25,519		30,249		30,249		פיקדון מלווה קצר מועד
64,461	10,741	53,720		65,900	9,100	56,800		פיקדונות התאגידים הבנקאיים
2,301	(5,674)	7,975		2,795	(5,512)	8,307		התחייבויות אחרות ^{5,4}
-		-		960		960		חשבונות שיערוך ⁶
(7,790)	320	(8,110)		(14,492)	320	(14,812)		הון הבנק
107,499	320	25,856	81,323	107,824	320	25,267	82,237	סך ההתחייבויות
-	(97)	73,346	(73,249)	-	(88)	73,786	(73,698)	עודף הנכסים (ההתחייבויות)

- 1) יתרות מטבע חוץ כוללים 3,069 מיליוני ש"ח הצמודים למדד המחירים לצרכן של ארה"ב. (ב-31 בדצמבר 1999 - 2,128 מיליוני ש"ח.)
- 2) האשראי לממשלה במטבע חוץ כולל מקדמות ארוכות מועד בסך 4,816 מיליוני ש"ח הנקובים בשקלים וצמודים לשער החליפין של סל המטבעות הראשון. (ב-31 בדצמבר 1999 - 5,151 מיליוני ש"ח.)
- 3) ניירות ערך במטבע מקומי צמודים למדד המחירים לצרכן.
- 4) התחייבויות אחרות במטבע מקומי כוללים 9 מיליוני ש"ח הנובעים מההוצאות הצפויות מממוש אופציות על שער החליפין של הדולר של ארה"ב ביחס לשקל החדש. (ב-31 בדצמבר 1999 - 15 מיליוני ש"ח.)
- 5) עסקות החלף בין השקל החדש לדולר מוצגות במאזן בנטו בסעיף "התחייבויות אחרות". בביאור זה מוצגים הדולרים-לקבל בטור "במטבע חוץ" (ב-31 בדצמבר 2000: 5,657 - מיליוני ש"ח, ב-31 בדצמבר 1999: 5,814 - מיליוני ש"ח) והשקלים-לשלם בטור "במטבע מקומי" (ב-31 בדצמבר 2000: 5,722 מיליוני ש"ח, ב-31 בדצמבר 1999: 5,872 מיליוני ש"ח), ולכן יתרת הסעיף בטור "במטבע חוץ" היא שלילית.
- 6) חשבונות השיערוך כוללים 22 מיליוני ש"ח הנובעים מהתאמות יתרות הנקובות במטבע חוץ לשער היציג ו-938 מיליוני ש"ח הנובעים מהתאמות ניירות ערך סחירים במטבע חוץ לשווי השוק (ראה ביאור 14).

18. התחייבויות תלויות והתקשרויות מיוחדות

ליום 31 בדצמבר		
1999	2000	
(מיליוני ש"ח)		
1 התחייבויות תלויות¹		
1.1 אשראי תעודות וערבויות בגין יבוא ויצוא של הממשלה		
118	23	1.1.1 אשראי תעודות
91	75	1.1.2 ערבויות
1.2 התחייבויות תלויות אחרות		
סכומים שטרם נדרשו על השתתפויות		
במוסדות כספיים בין-לאומיים		
3,393	3,271	
2 התקשרויות מיוחדות		
2.1 מכשירים פיננסיים נגזרים בפעילות בישראל		
2.1.1 עסקות החלף (currency swaps) עם התאגידים הבנקאיים המקומיים		
5,814	5,657	קבלת דולרים בעתיד מהבנקים ²
5,872	5,722	מסירת שקלים בעתיד לבנקים ³
1,080	1,014	2.1.2 אופציות רכישה על שער החליפין של הדולר ביחס לשקל
519	525	2.1.3 אופציות מכירה על שער החליפין של הדולר ביחס לשקל
680	320	2.1.4 מסירה עתידית של מילווה קצר מועד (במונחי מחיר פדיון)
2.2 מכשירים פיננסיים נגזרים בפעילות מחוץ לישראל		
2.2.1 עסקות החלף (currency swaps) ועסקאות עתידיות של מטבע חוץ (forwards)		
4,602	3,899	קבלת מטבע חוץ בעתיד
4,877	3,504	מסירת מטבע חוץ בעתיד
2.2.2 עסקות מכר חוזר ורכישה חוזרת		
Repurchase Agreements (Repo), Reverse Repo (R.Repo)		
11,226	13,917	מכר חוזר (Repo)
7,635	2,702	רכישה חוזרת (R.Repo)
2.2.3 עסקאות עתידיות (futures)		
1,327	531	התחייבות למכור
-	554	התחייבות לקנות

(1) כנגד בנק ישראל תלויות מספר תביעות. בגין תביעות אלו לא נכללה כל הפרשה בספרי הבנק, משום שעל פי הערכת הבנק סיכוי התביעות להתקבל קלוש.

(2) יתרת חוזי ההחלף לתאריך המאזן - 1,400 מיליוני דולרים. (אשתקד - 1,400 מיליוני דולרים.)

(3) כולל ריבית שנצברה לתאריך המאזן בסך 4 מיליוני ש"ח. (אשתקד - 9 מיליוני ש"ח.)

**19. הכנסות
מיתרות
מטבע החוץ**

הסעיף כולל:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
1999	2000	
(מיליוני ש"ח)		
2,659	4,732	ניירות ערך סחירים
140	540	פיקדונות לזמן קצר
40	33	עו"ש
230	(255)	מכשירים פיננסיים נגזרים
3,069	5,050	סך הכול

**20. הכנסות
מאשראי
לממשלה**

הסעיף כולל:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
1999	2000	
(מיליוני ש"ח)		
		תקבולי ריבית
438	412	מקדמות ארוכות מועד - צמודות
191	144	מקדמות ארוכות מועד - לא צמודות
62	65	אשראי בגין קרנות דו-לאומיות
691	621	סך הכול

**21. הכנסות
מניירות ערך
במטבע מקומי**

הסעיף כולל הכנסות מריבית, הפרשי הצמדה ורווחי הון בניכוי הפסדים מהתאמת ניירות ערך סחירים לשווי שוק.

**22. הכנסות
אחרות**

הסעיף כולל בעיקר:

- א. עמלות שונות מפעילות במטבע חוץ.
- ב. הכנסות נטו בגין אופציות על שער החליפין של הדולר של ארה"ב ביחס לשקל.

23. הוצאות על פיקדונות הממשלה

הסעיף כולל:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
1999	2000	
(מיליוני ש"ח)		
		הוצאות (הכנסות) ריבית על פיקדונות הממשלה
(1,029)	(703)	במטבע מקומי
755	1,031	במטבע חוץ
(274)	328	סך הכול

24. הוצאות על פיקדונות התאגידים הבנקאיים - אחרים

הסעיף כולל:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
1999	2000	
(מיליוני ש"ח)		
		תשלומי ריבית
4	3	על פיקדונות עו"ש של התאגידים הבנקאיים במטבע מקומי
393	515	על פיקדונות התאגידים הבנקאיים במטבע חוץ
416	181	בגין עסקות החלף בין השקל לדולר
813	699	סך הכול

25. הוצאות על התחייבויות אחרות

הסעיף כולל בעיקר תשלומי ריבית על פיקדונות של הקרן הדו-לאומית למחקר ולפיתוח תעשייתי ארה"ב-ישראל ופיקדון של הקרן הדו-לאומית למדע ארה"ב-ישראל.

26. הוצאות מינהלה וכלליות

הסעיף כולל:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
1999	2000	
(מיליוני ש"ח)		
414	448	שכר וכלליות ¹
209	495	הפרשות לזכויות עובדים ²
623	943	סך הכול

- (1) הסעיף כולל תשלומי שכר לעובדים, פנסיה לגמלאים והוצאות כלליות.
 (2) הפרשות לזכויות עובדים כוללות הפרשות לפנסיה ולחופשה. ההפרשות לפנסיה כוללות עלויות חד-פעמיות הנובעות מעידכונים בהערכה האקטוארית של ההתחייבות לפנסיה (שינוי לוחות אקטואריים, הוספת רכיבים למשכורת הקובעת ושינוי הנחה לגבי שחיקה בפנסיה לפנסיונרים).

דברי הסבר לדוחות הכספיים לשנת 2000

1. שינויים במדיניות החשבונאית

בדוחות הכספיים של בנק ישראל לשנת 2000 נעשו שני שינויים חשבונאיים משמעותיים: **הפרשי שערים** שלא מומשו אינם כלולים, כפי שהיה נהוג בעבר, בדוח הרווח וההפסד, אלא מוצגים במאזן בסעיף "חשבונות שיערוך"; **ניירות ערך** מוצגים במאזן לפי שווי השוק שלהם. הפרשי השערים שלא מומשו וההפרש בין העלות לבין שווי השוק לא נכללו בדוח הרווח וההפסד, אלא מוצגים במאזן בסעיף "חשבונות שיערוך".

החשבונות של בנק ישראל מנוהלים בשיטות חשבונאיות מקובלות, המותאמות מעת לעת לשינויים החלים בנהלים החשבונאיים הכלליים ובנהלים הנהוגים בבנקים מרכזיים. בנק ישראל, כבנקים מרכזיים אחרים בעולם, מנהל את חשבוניותיו על בסיס צבירה בכל סעיפי ההכנסות וההוצאות, לרבות שיערוך הנכסים וההתחייבויות במטבע חוץ בהתאם לשער החליפין של תאריך המאזן - "הפרשי שערים". ההכנסות וההוצאות הצבורות כלולות אפוא ברווח של הבנק, וזה מועבר, על פי חוק, במלואו לממשלה. פירמה רגילה יכולה לחלק רווחים לא ממומשים רק על ידי מכירת נכסים או נטילת הלוואות מאחרים; בנק מרכזי - המנפיק של הכסף במשק - יכול לחלק רווחים כאלה גם בלי למכור נכסים או ליטול הלוואות, כלומר בדרך של "הדפסת כסף", ולכן להעברה כזאת של רווחים לא-ממומשים על ידו עשויות להיות השלכות שליליות על האינפלציה ועל מאזן התשלומים. הבעייתיות בהעברת רווחים שהצטברו וטרם התקבלו חמורה במיוחד ברכיבים התלויים בתנודות מחירים בשוקי המטבע וההון, שכן לגביהם אין יודעים אם ובאיזו מידה הרווחים שהצטברו יתממשו. כך, בשליש האחרון של 1998 היה פיתוח מהיר של השקל, ובעקבותיו נרשמו בספרי בנק ישראל רווחים מהפרשי שערים בהיקף של 13.1 מיליארדי ש"ח - 3.5 אחוזי תוצר. רווחי בנק ישראל ב-1998 כללו את הפרשי השערים והועברו במלואם לממשלה, בהתאם לכללים החשבונאיים שהיו נהוגים אז. בחודשים ינואר ופברואר 1999, לאחר סגירת המאזן אך לפני העברת הרווחים לממשלה, התחזק השקל, חלק ניכר מהפרשי שערים אלה "נמחק", ובשנת

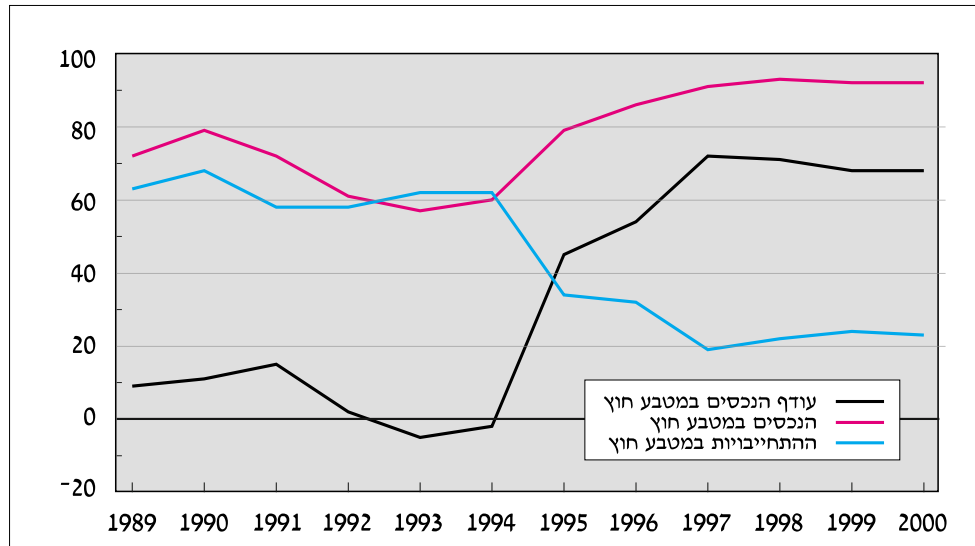
לוח 1

הפרשי שערים בגין יתרות הנקובות במטבע חוץ, 1999 עד 2000 (מיליוני ש"ח, מחירים שוטפים)

2000	1999	
נכסים		
-4,335	-3,579	יתרות מטבע חוץ
-5	0	אשראי לממשלה - קרנות דו-לאומיות
-29	8	יתרה בקרן המטבע הבין-לאומית
התחייבויות		
572	52	פיקדונות הממשלה
255	29	פיקדונות התאגידים הבנקאיים במטבע חוץ
49	14	מוסדות כספיים בין-לאומיים
-157	-9	התחייבויות אחרות - עסקות החלף בין השקל החדש לדולר של ארה"ב
3	0	התחייבויות אחרות - פיקדונות של הקרן הדו-לאומית
-3,647	-3,485	סך הכול

דיאגרמה 1

הנכסים, ההתחייבויות ועודף הנכסים במטבע חוץ, 1989 עד 2000
(אחוזים מהמאזן, סופי שנה, מחירים שוטפים)

1999 כולה הצטברו הפסדים מהפרשי שערים בהיקף של 3.5 מיליארדי ש"ח. הממשלה השתמשה ברווחי 1998 לצרכיה התקציביים השוטפים - כלומר "הדפיסה כסף". אילו הופעלה ב-1998 הגישה החשבונאית שהונהגה בדוחות כספיים של שנת 2000 לא היה מצטבר לבנק ישראל הפסד מהפרשי שערים בשנים 1999 ו-2000, ובמקביל, יתרת חשבונות השיערוך הייתה חיובית.

תנודות בשערי מטבעות ובמחירים של ניירות ערך הן שכיחות למדי, ולתנודות אלו יש לעיתים תכופות משמעות כמותית ניכרת, כפי שהודגם לעיל. מסיבות אלו הוכנס בשנים האחרונות, בבנקים מרכזיים במספר מדינות בעלות אוריינטציה כלכלית מתקדמת, שינוי בהצגה החשבונאית של הפרשי השערים ושל ההכנסות המצטברות משינויי מחירים של ניירות ערך; על פי שינוי זה אין כוללים בדוח הרווח וההפסד רווחים שלא מומשו מהפרשי שערים ומשינויי מחירים של ניירות ערך, אלא נזקפים אותם לסעיף מאזני בצד ההתחייבויות - "חשבונות שיערוך".

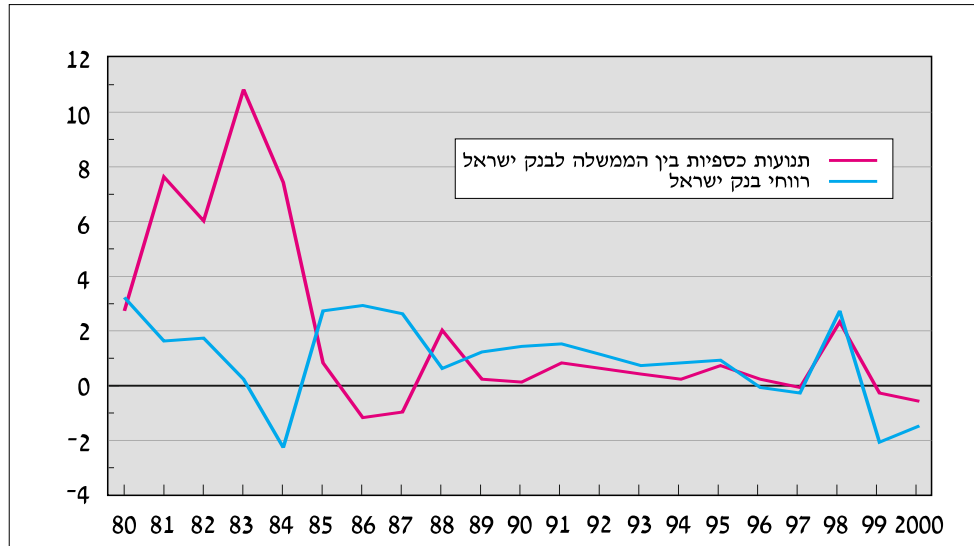
הפרשי שערים - בחשבונאות של בנקים מרכזיים מוגדרים רווחים מהפרשי שערים כממומשים בשנים שבהן הנכסים (נטו) במטבע חוץ יורדים. בשנים שבהן הנכסים (נטו) במטבע חוץ אינם יורדים מוגדר השיערוך של נכסי הבנק והתחייבויותיו במטבע חוץ כלא-ממומש ("הכנסות שהצטברו אך טרם התקבלו בפועל"). הפרשי השערים שלא מומשו אינם נכללים בדוח הרווח וההפסד, אלא נזקפים לסעיף מאזני בצד ההתחייבויות - "חשבונות שיערוך". בשנה שבה הפרשי שערים מתממשים הם נזקפים לדוח הרווח וההפסד ומנוכחים, בהתאמה, מהמאזן מסעיף חשבונות השיערוך.

בשנה שבה יש הפסדים לא-ממומשים מהפרשי שערים הם נזקפים לחשבונות השיערוך שהוזכרו. אם יתרת ההכנסות שהצטברה בחשבונות השיערוך איננה מספיקה כדי

דיאגרמה 2

סך התנועות הכספיות בין בנק ישראל לממשלה ורווחי בנק ישראל, 1980 עד 2000

(אחוזי תוצר, מחירים שוטפים)

"לכסות" את ההפסדים הלא-ממומשים מהפרשי השערים, הם נזקפים עוד באותה שנה לדוח הרווח וההפסד.

הפרשי שערים שמומשו מחושבים על פי ההפרש בין שער החליפין היציג שהיה ביום שבו נמכר מטבע החוץ לבין שער החליפין שבו הוא נקנה (ממוצע משוקלל של שערי החליפין היציגים ששררו בעת הקניות של מטבע החוץ).

במהלך שנת 2000 התחזק השקל לעומת רוב המטבעות, ולכן היו לבנק ישראל הפסדים מהפרשי שערים. כיוון ששנת 2000 היא השנה הראשונה ליישום כללים חשבונאיים אלו, לא הצטברה יתרת רווח בסעיף "חשבונות השיערוך", ולכן כל ההפסדים¹ מהפרשי השערים נזקפו לדוח הרווח וההפסד. במילים אחרות: בשנת 2000 אין כמעט הבדל בגודלו של ההפסד בין חישובו בשיטה החשבונאית שהיתה נהוגה בעבר לחישובו בשיטה הנהוגה כעת.

ניירות ערך במטבע חוץ ובמטבע מקומי הוצגו בעבר, בדוחות הכספיים, לפי העלות הממוצעת או לפי שווי השוק, הנמוך שבהם. במקרה שמחיר השוק היה נמוך מהעלות הממוצעת, נזקף ההפרש לדוח הרווח וההפסד².

¹ החישוב של הפרשי השערים שהתקבלו בפועל נעשה על הנכסים נטו במטבע חוץ לגבי כל מטבע בנפרד. הפסדים מהפרשי שערים היו בכל המטבעות למעט ב-SDR (וכן בין היפני ובדולר הקנדי) בהם היו לבנק רווחים לא-ממומשים מהפרשי שערים בסכום של 22 מיליוני ש"ח. (השקל אמנם התחזק לעומת ה-SDR, אולם לבנק ישראל יש התחייבויות נטו ב-SDR, ולכן התחזקות זו של השקל היא רווח של בנק ישראל). משמע שההפסד של שנת 2000 על פי השיטה הנוכחית גדול ב-22 מיליוני ש"ח מזה שהיה מתקבל בשיטה הקודמת. סכום זה מוצג בחשבונות השיערוך (ביאור 14).

² במהלך השנה מוצגים ניירות הערך לפי העלות הממוצעת ולקראת תאריך המאזן נבדק שווי השוק שלהם.

כללים חשבונאיים שהונהגו בשנים האחרונות, קובעים כי ניירות ערך במטבע חוץ ובמטבע מקומי יוצגו לפי שווי השוק לתאריך המאזן. הפער בין השווי המותאם לשווי השוק לא יזקף, לדוח הרווח וההפסד, אלא יוצג במאזן בסעיף "חשבונות שיערוך מהפרשי מחירים על ניירות ערך". הפסדים משיערוך של ניירות ערך ינוכו מיתרת הרווחים שהצטברו בחשבונות השיערוך, ואם אין בחשבונות השיערוך כדי כיסוי ההפסדים, הם מועברים עוד באותה שנה לחשבון הרווח וההפסד.

שיערוך ניירות הערך במטבע חוץ הניב בשנת 2000 רווחים בסך של 938 מיליוני ש"ח, אשר נרשמו בחשבונות השיערוך. לעומת זאת, בניירות ערך במטבע ישראלי נרשם הפסד של 172 מיליוני ש"ח, והוא נזקף לחשבון הרווח וההפסד (ביאור 14).

2. ההתפתחויות העיקריות במאזן ובדוח הרווח וההפסד

הרכיבים העיקריים במאזן ובדוח הרווח וההפסד של בנק ישראל הם יתרות מטבע החוץ (87 אחוזים מסך המאזן) ובצד ההתחייבויות - פיקדונות לזמן קצוב ומילווה קצר מועד, המהווים 75 אחוזים מהמאזן. הרכיבים העיקריים בהכנסות הבנק ובהוצאותיו הם, בהתאמה, תקבולי הריבית ותשלומי הריבית בגין סעיפים אלו. כן היו לבנק בשנים 1999 ו-2000 הוצאות בגין הפרשי שערים על יתרות הנקובות במטבע חוץ.

יתרות מטבע החוץ היו יציבות, יחסית, במהלך שנת 2000, ובממוצע שנתי הן הסתכמו ב-22.2 מיליארדי דולרים, באחוז אחד יותר מאשר ב-1999 (לוח 4). ההכנסות מהשקעת יתרות מטבע החוץ היו כ-5 מיליארדי ש"ח. סך ההכנסות מיתרות מטבע החוץ בניכוי ההפסדים מהפרשי שערים, היה כ-0.7 מיליארד ש"ח בלבד (בשנת 2000 התחזק השקל לעומת רוב המטבעות, ובפרט לעומת האירו).

לוח 2

אינדיקטורים לרווחים של בנק ישראל, 1990 עד 2000

שיעור הריבית הממוצע		מק"מ ופז"ק בניכוי הלוואות מוניטריות	שינוי שער סל				
הלוואות מוניטריות	פז"ק		הרווח (ההפסד)	הפרשי השערים	עודף הנכסים במטבע חוץ בסוף השנה	המטבעות במהלך השנה	
		מיליארדי ש"ח	מיליארדי דולרים				
אחוזים		מחירים שוטפים	אחוזים	מחירים שוטפים			
14.4		0	10.6	1.5	0.5	1.5	1990
15.5		-1	11.2	2.0	0.8	1.9	1991
12.1		-5	16.3	0.3	0.6	1.7	1992
10.7		-10	6.3	-0.8	-0.2	1.3	1993
12.7		-8	5.7	-0.3	0.4	1.8	1994
14.9		9	6.3	6.0	1.4	2.5	1995
14.9	16.2	21	1.6	8.6	0.5	-0.5	1996
13.5	13.9	51	4.1	17.5	2.1	-1.1	1997
11.5	11.9	63	20.4	18.4	13.1	10.9	1998
11.8	12.2	73	-3.2	17.7	-3.5	-8.7	1999
8.9	9.4	80	-5.5	18.3	⁽¹⁾ -3.7	-6.7	2000

(1) הפרשי השערים אינם כוללים רווחים לא ממומשים משיערוך יתרות הנקובות במטבע חוץ בסך 22 מיליוני ש"ח.

הכלים העיקריים שבאמצעותם מפעיל בנק ישראל בשנים האחרונות את מדיניותו המוניטרית הם הפיקדונות השקליים לזמן קצוב של התאגידים הבנקאיים בבנק ישראל והמילווה קצר המועד. בשנת 2000 נמשכה ההורדה של שיעורי הריבית בארץ (לוח 8), דבר שהקטין את תשלומי הריבית של בנק ישראל בגין פיקדונות אלו בהשוואה ל-1999. הקטנה זו, יחד עם גורמים נוספים, איפשרה גידול מתון יותר של הפיקדונות לזמן קצוב והמילווה קצר המועד, ביחס לשנים קודמות, כך שיתרתם הממוצעת ב-2000 הייתה 71.8 מיליארדי ש"ח, לעומת 68.1 ו-58.1 מיליארדים ב-1999 וב-1998, בהתאמה.

הפיקדונות השקליים של הממשלה נמצאים ביתרת חובה משנת 1996. בשנת 2000 הצטמצמה יתרת החובה של פיקדונות אלו (הפיקדונות השקליים למימון התקציב היו בשנת 2000, בממוצע שנתי, ביתרת חובה של 6.7 מיליארדי ש"ח, בהשוואה ל-7.9 ול-7.8 מיליארדים ב-1999 וב-1998 בהתאמה). עיקר השינוי התרכז במחצית הראשונה של השנה, שבה הממשלה ספגה מהציבור, ואילו במחצית השנייה (בעיקר בדצמבר) הזרימה הממשלה סכומים ניכרים. בפיקדונות מטבע החוץ של הממשלה לא היו שינויים של ממש בממוצע השנתי ובמהלך השנה.

בסיס הכסף (שטרי כסף ומעות במחזור ופיקדונות עו"ש של התאגידים הבנקאיים בבנק ישראל) היה יציב במהלך 2000 (גידול של 0.3 מיליארד ש"ח, לוח 3). לראשונה מזה שנים רבות, ספגה הממשלה במשך שנת 2000 3.5 מיליארדי ש"ח (לוחות 3 ו-5), אולם השנה לא הייתה הומוגנית: במחציתה הראשונה הייתה ספיגה בהיקף ניכר, בגלל עלייה מהירה בגביית המסים, ואילו במחצית השנייה, ובעיקר בסופה, הייתה הזרמה ניכרת. במהלך 2000 הזרים בנק ישראל 2.7 מיליארדי ש"ח. כן יש לציין, כי מאז 1997 (למעט מספר ימים בינואר 1998), נמנע בנק ישראל מלהתערב בשוק מטבע החוץ, וגם בשנת 2000 הבנק לא קנה מטבע חוץ מהציבור ולא מכר לו מטבע חוץ.

הסכום של שטרי הכסף והמעות במחזור ירד במהלך שנת 2000 בכמיליארד ש"ח, תוצאת גידול חד-פעמי לקראת סוף 1999 מפאת החששות שהיו מ"באג 2000".

בשנת 2000 היה לבנק ישראל הפסד של 6.7 מיליארדי ש"ח בהשוואה להפסד של 8.7 מיליארדי ש"ח ב-1999. ההפסד נבע מעודף של הוצאות על הכנסות בתשלומי ריבית (ורכיבים נוספים) בהיקף של כ-3.0 מיליארדי ש"ח ומהוצאות על הפרשי שערים בסכום של 3.7 מיליארדים. הצטמצמות ההפסד נבעה בעיקר מירידה של עודף ההוצאות על ריבית - 3.0 מיליארדי ש"ח ב-2000 לעומת 5.2 מיליארדים ב-1999. ההוצאות בגין הפרשי שערים היו דומות בשתי השנים - 3.7 ו-3.5 מיליארדי ש"ח, בהתאמה.

ההכנסות מריבית והכנסות אחרות (לא כולל הכנסות מהפרשי שערים) עלו השנה לעומת 1999 בכ-1.7 מיליארדי ש"ח. העלייה התרכזה בהכנסות מהשקעה של יתרות מטבע החוץ (גידול של 2 מיליארדי ש"ח), בעוד שההכנסות מניירות ערך במטבע מקומי ירדו בגלל ההתאמה של ניירות אלו למחירי השוק. בהכנסות מריבית על מקדמות ארוכות מועד לממשלה ועל ניירות ערך ממשלתיים כמעט לא היה שינוי.

ההוצאות של בנק ישראל הצטמצמו ב-2000 לעומת 1999 בכ-0.5 מיליארד ש"ח. עיקר הירידה היה בתשלומי הריבית על הפיקדונות השקליים לזמן קצוב של התאגידים הבנקאיים בבנק ישראל ועל המילווה קצר המועד - 1.3 מיליארדי ש"ח - וזאת הודות לירידה הנמשכת של שיעורי הריבית בארץ (הקטנה של 2.8 נקודות האחוז. לוח 8) ועל אף העלייה ביתרה הממוצעת, כאמור.

הירידה של שיעורי הריבית ב-2000 והצטמצמות יתרת החובה בפיקדונות השקליים של

לוח 3
בסיס הכסף ויתרות מטבע החוץ בנק ישראל - שנייה ומקורות לשינויים, 1998 עד 2000
 (מיליונים, מחירים שוטפים)

השנים ביתרות מטבע החוץ	תרומות הסקטורים לרזרבות		ההתאמות	פעילות הבנקים במטבע חוץ עם בנק ישראל						השינוי בבסיס הכסף						השנה
	הסקטור הציבורי	הסקטור הפרטי		העברות מחו"ל(+) ולחו"ל(-)	גידול(+) בפקדונות הבנקים בב"י	העברות(+) של הסקטור הציבורי לבנקים	מכירות(-) מט"ח של הבנקים לב"י	התאמות	הזרמות(+) מהמרות מט"ח בב"י	הזרמות(+) בנק ישראל	הזרמות(+) הממשלה והמוסדות הלאומיים	השינוי בבסיס הכסף				
(13)=(11+12)	(12)	(11)=(9+10)	(10)	(9)	(8)	(7)	(6)=(8-9-7)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)=(2+3+4+5)				
← (דולרים) →														השנה		
2,342	2,399	-57	-343	286	-369	-163	-492	-741	1,746	-2,664	1,901	242	1998			
-159	-806	647	-197	844	585	-259	0	225	0	-365	4,067	3,927	1999			
649	1,041	-392	-275	-117	-462	-345	0	311	0	2,729	-2,729	311	2000			
1999																
661	28	633	-122	755	598	-157	0	153	0	-1,204	4,522	3,471	IV			
2000																
162	491	-329	-132	-197	-285	-88	0	-163	0	5,456	-6,369	-1,076	I			
-491	-385	-106	1	-107	-157	-50	0	215	0	6,890	-5,602	1,503	II			
-111	-120	9	-142	151	-58	-209	0	279	0	-3,453	3,523	349	III			
1,089	1,055	34	-2	36	38	2	0	-20	0	-6,164	5,719	-465	IV			

הערות לסורים :
 (5) ההתאמות כוללות:

העברות של המוסדות הלאומיים מחו"ל, המתבצעות באמצעות הבנקים, אך מוגדרות כזרומות הסקטור הציבורי (בטור 2). תקבולים ותשלומים מקומיים של בנק ישראל והממשלה במטבע חוץ לסקטור הפרטי, כדוגמת תקבולי מס הכנסה במטבע חוץ, אינם משנים את בסיס הכסף, שכן הם מועברים במישורין מהסקטור הפרטי לממשלה; מצד אחד הם מוגדרים כספינה של הממשלה, ואילו מהצד האחר הם מוגדרים כתרומה של הסקטור הפרטי ליתרות מטבע החוץ (אך אינם עוברים דרך חדר העסקאות של בנק ישראל).

(7) עסקות החליף (swap) ש"ח-דולר ותשלומים מקומיים אחרים במטבע חוץ.

(10) העברות של הסקטור הציבורי מחו"ל באמצעות הבנקים, כגון העברות של המוסדות הלאומיים.

(11) כולל את תשלומי מס ההכנסה של הסקטור הפרטי במטבע חוץ.

(12) העברות של הממשלה והמוסדות הלאומיים מחו"ל והכנסות בנק ישראל מיתרות מטבע החוץ (הכנסות מריבית, רווחי חוץ והפרשי שיערים צולבים בין חדולר למטבעות חוץ אחרים).

(13) כולל את השינוי בריבית שנעברה על יתרות מטבע החוץ.

הממשלה הקטינו את הכנסות הבנק על פיקדונות אלו בכ-0.6 מיליארד ש"ח. משנת 1996 מרבית נכסי הבנק נקובים במטבע חוץ או צמודים למטבע חוץ (92 אחוזים בסוף 2000), בעוד שרוב התחייבויותיו נקובות בשקלים, ורק מיעוטן נקובות במטבע חוץ או צמודות למטבע חוץ (23 אחוזים בסוף 2000). עודף נכסים במטבע חוץ יכול להשפיע על הכנסות הבנק והוצאותיו, שכן שיעורי התשואה של נכסים והתחייבויות במטבע חוץ (שיעורי הריבית בחו"ל בתוספת הפרשי השערים) עשויים להיות שונים מאלו של נכסים והתחייבויות במטבע מקומי (שיעורי הריבית בשוק המקומי).

משטר שער חליפין המאפשר ניווד של השער בתחום רחב יחסית ועודף נכסים במטבע חוץ במאזן הבנק עשויים להביא להכנסות או להוצאות גדולות שמקורן בהפרשי שערים. השקל התחזק במהלך שנת 2000 ביחס לסל המטבעות ב-5.5 אחוזים (ביחס לדולר - התחזקות של 2.7 אחוזים וביחס לאירו - 9.9 אחוזים). במהלך השנה היו תנודות בשער החליפין של השקל. במארג ובאוגוסט 2000 התקרב שער סל המטבעות לגבול התחתון של רצועת הניוד, ובספטמבר היה שער החליפין גבוה ב-1.1 אחוזים בלבד מהגבול התחתון (המרחק הקטן ביותר זה שנתיים). התחזקות זו של השקל לעומת רוב המטבעות החשובים התבטאה בהוצאות בגין הפרשי שערים, שהסתכמו ב-2000 ב-3.7 מיליארדי ש"ח, לעומת 3.5 מיליארדים אשתקד. כבר ציינו לעיל שהתנודות ביתרות מטבע החוץ היו השנה קטנות יחסית, ולפי ההגדרות החשבונאיות שהוחלו ב-2000 (חלק 1 לעיל) הפרשי שערים אלו מוגדרים רובם ככולם כלא-ממומשים. כיוון שהפרשי השערים של שנת 2000 היו שליליים, ובחשבונות השיערוך לא הצטברה יתרה של רווחים לא ממומשים, הוכרו הפרשי שערים אלו כהוצאה ונזקפו לחשבון הרווח וההפסד.

3. סעיפים נבחרים

א. יתרות מטבע החוץ

יתרות מטבע החוץ המוחזקות בבנק ישראל הסתכמו בסוף שנת 2000 ב-23.2 מיליארדי דולרים. היתרות היו יציבות יחסית במהלך השנה, ובממוצע שנתי הן עלו באחוז אחד לעומת 1999.

הממשלה משכה כ-0.1 מיליארד דולרים מיתרות מטבע החוץ: הממשלה גייסה בחו"ל 0.5 מיליארד דולרים באמצעות הנפקת איגרות חוב (במארג). הסיוע האמריקאי האזרחי שהתקבל היה בסך של 0.8 מיליארד דולרים (בדצמבר). כנגד זאת היו לממשלה במהלך השנה תשלומים בחו"ל בגין הוצאות שוטפות, תשלומי ריבית והחזרי הלוואות.

תרומת בנק ישראל ליתרות הסתכמה בכמיליארד דולרים. ההכנסות מריבית ורווחי הון הסתכמו ב-1.1 מיליארדי דולרים, אולם היחלשות של מספר מטבעות, בעיקר האירו, מול הדולר הביאה להפרשי שערים שליליים של 0.5 מיליארד דולרים. כן היו עליות מחירים של ניירות ערך במטבע חוץ בחו"ל (שלא מומשו), ולפיכך לא נזקפו לדוח הרווח וההפסד) בסך כ-0.2 מיליארד דולרים.

הסקטור הפרטי משך מבנק ישראל יתרות מטבע חוץ בהיקף של כ-0.4 מיליארד דולרים. חלק הארי של המשיכה (0.5 מיליארד דולרים) היה בינואר 2000, והוא קשור כנראה בהתאמה של חשבונות התאגידים הבנקאיים במטבע חוץ לאחר שהתבדו החששות מ"באג 2000".

ההכנסות של בנק ישראל מיתרות מטבע חוץ במונחי שקלים, הסתכמו בשנת 2000 ב-0.7 מיליארד ש"ח, בהשוואה להפסדים של 0.5 מיליארד ש"ח ב-1999. ההכנסות מריבית ורווחי הון עלו בכ-2 מיליארדי ש"ח, אולם הפסדים מהפרשי שערים הנובעים

מהתחזקות השקל לעומת כל המטבעות החשובים קיזוז חלק ניכר מהעלייה בתקבולי הריבית.

בנק ישראל משקיע את יתרות מטבע החוץ בעיקר בנכסים סחירים בעלי אופק השקעה ממוצע קצר יחסית. זאת כדי להבטיח רמה נאותה של נזילות, ולמנוע סיכון של תנודות גדולות בערך התיק, כתוצאה מתנודות אפשריות בשווקים הפיננסיים. אופק ההשקעה הממוצע של תיק היתרות, שבמשך מספר שנים היה כ-12 חודשים, הוארך ב-1999 לכ-16 חודשים, וזאת כצעד של אסטרטגיה ארוכת טווח, לאור מחקר שנערך בבנק ישראל; על פי תוצאות המחקר צפויה התשואה על ההשקעה באופק זה להיות גבוהה יותר לאורך זמן - גם יחסית לתוספת הסיכון.

לוח 4

יתרות מטבע החוץ - סך הכול, ההכנסות והתשואה, 1998 עד 2000

שיעור השינוי					
2000	1999	2000	1999	1998	
סך כל יתרות מטבע החוץ					
(אחוזים)		(מיליוני דולרים)			
3	-1	23,164	22,515	22,674	סוף השנה
1	1	22,156	21,955	21,689	ממוצע שנתי
ההכנסות					
		(מיליוני ש"ח)			
		715	-510	19,581	סך הכול
		5,050	3,069	4,715	הכנסות מריבית ורווחי הון
		-2,490	-190	13,421	הכנסות מהפרשי שערים בין הש"ח לדולר
		-1,845	-3,389	1,445	הכנסות מהפרשי שערים צולבים בין הדולר למטבעות חוץ
		(מיליוני דולרים)			
		780	-83	1,627	סך הכול
		1,248	743	1,237	הכנסות מריבית ורווחי הון
		-468	-826	390	הכנסות מהפרשי שערים
שיעורי התשואה					
		(אחוזים)			
		1.8	-0.8	27.0	במונחי שקלים ¹ סך הכול
		6.9	3.2	6.0	ריבית ורווחי הון
		-4.8	-3.9	19.8	הפרשי שערים
		12.9	15.3	0.9	במונחי אירו ^{2,1} סך הכול
		4.6	-0.6	7.9	במונחי דולרים ¹ סך הכול
		6.9	3.2	6.0	ריבית ורווחי הון
		6.8	3.3	6.0	במונחי השימושים ³ של יתרות מטבע החוץ ¹
		6.8	3.2	6.0	"תשואת השוק" במונחי השימושים (לצורך השוואה בינ"ל)

(1) שיעורי התשואה המוצגים במונחים שנתיים, על בסיס חישוב יומי, מתייחסים להכנסות מיתרות מטבע חוץ, כולל רווחים או הפסדים כתוצאה משינויים במחירי השוק.

(2) בשנים 1999 ו-2000 - במונחי אירו; בשנת 1998 - במונחי מרק גרמני.

(3) ההרכב הגיאוגרפי של היבוא וההרכב המטבעי של פירעון החובות של המשק.

ההרכב המטבעי שבו מחזיק בנק ישראל את היתרות תואם את זה של היבוא ושל פירעון החובות של המשק, ובכך הוא מצמצם את חשיפת כוח הקנייה של היתרות לשינויים בשערי החליפין, ומכסה במידה מסוימת את הסיכון המטבעי הכרוך בחוב החיצוני של המשק. על פי גישה זו, השינויים החלים בערך היתרות והתשואה עליהן צריכים להימדד במונחי אותו הרכב מטבעי של השימושים, ולא במונחי מטבע ספציפי זה או אחר.

תשואת ההחזקה השנתית של השקעת היתרות, במונחי השימושים, עמדה השנה על 6.8 אחוזים, והיא הושפעה בעיקר מירידת התשואות-לפדיון בשוק האמריקאי, שבו הן ירדו בכל הטווחים שמעל שנה (לוח 4). במדינות אירופה ירדו התשואות-לפדיון בכל הטווחים שמעל ל-3 שנים, ירידת התשואות התבטאה בעליית מחיריהן של איגרות החוב הממשלתיות. השרירותיות שבמדידת התשואה במונחי מטבע חוץ ספציפי בולטת כשבוחנים את התשואה במונחי דולר ובמונחי אירו - 4.6 ו-12.9 אחוזים, בהתאמה - ואת התנודתיות הגבוהה של התשואה לאורך השנים במונחי כל אחד מהמטבעות האלה (לוח 4). במונחי שקלים הייתה התשואה 1.8 אחוז, בהשוואה ל-0.8 אחוז ב-1999 ולעומת 27.0 אחוזים ב-1998. התשואה השנה, כמו ב-1999, משקפת את התחזקות השקל לעומת ההרכב המטבעי של סל השימושים.

התשואה שהושגה על השקעת היתרות ניתנת להשוואה ל"תשואת השוק" באמצעות תשואתו של סמן (benchmark) מתאים. תשואת הסמן מחושבת על בסיס תשואות ההחזקה של נכסים פיננסיים שונים ועל סמן מדדים שמפרסמים גורמים בין-לאומיים. בחישוב תשואת הסמן נכללים נכסים מייצגים, שאופק ההשקעה הממוצע שלהם 16 חודשים, והם עומדים בקריטריונים נוספים, כגון נזילות וסיכון אשראי. תשואות השוק של הנכסים בכל מטבע משוקללות על פי משקל המטבעות בסל השימושים. התשואה בפועל ב-2000, 6.8 אחוזים, הייתה דומה מאוד לתשואה של סמן השוק (6.8 אחוזים). בניהול התיק לא חורג בנק ישראל, בדרך כלל, מן ההרכב המטבעי של השימושים אלא בשיעור זעיר, ומכאן שלגורם זה השפעה קטנה יחסית על שיעור התשואה במונחי השימושים. עיקר התרומה של החלטות ההשקעה מתרכז בניהול אופק התיק סביב ממוצע של 16 חודשים ובקביעת הרכב הנכסים בו.

ב. חשבונות הממשלה

בהתאם לחוק, בנק ישראל הוא הבנקאי היחיד של הממשלה בארץ. לפיכך מנהלת הממשלה את כל חשבונותיה במטבע מקומי וחלק מחשבונותיה במטבע חוץ בבנק ישראל. את חשבונותיה בחו"ל היא רשאית לנהל שלא באמצעות בנק ישראל.

מקדמות ארוכות מועד³

בשנת 2000 היה ייסוף של השקל לעומת סל המטבעות הראשון (7.5 אחוזים, לאחר ייסוף באותו שיעור גם ב-1999). לפיכך גם השנה לא נגבו הפרשי שערים בגין המקדמות ארוכות המועד הצמודות לסל המטבעות הראשון. הפרשי השער ייגבו בשנה שבה שער החליפין של השקל ביחס לסל המטבעות הראשון (ראה ביאור 1.ב.) יהיה גבוה מזה שהיה בסוף דצמבר 1998.

פיקדונות הממשלה

פיקדונות הממשלה בבנק ישראל הם: (א) פיקדונות למימון התקציב; (ב) פיקדונות אחרים.

³ להסבר מפורט ראה דוח כספי לשנת 1999.

הפיקדונות למימון התקציב מוגדרים כפיקדונות שהממשלה יכולה להשתמש בהם למימון פעילותה התקציבית, ולפיכך חל עליהם סעיף 45 (ב) לחוק בנק ישראל, התשי"ד - 1954. פיקדונות אלו מופרדים לפיקדונות במטבע מקומי ובמטבע חוץ.

במהלך שנת 2000, ובעיקר במחצית הראשונה של השנה, הייתה עלייה מהירה בתקבולי המסים. באותה תקופה ספגה הממשלה מהציבור, ויתרת החובה בפיקדונותיה השקליים הצטמצמה. (במחצית השנייה של יוני 2000 ובמספר ימים במאי היו הפיקדונות ביתרת זכות). במחצית השנייה של 2000, ובעיקר בחודש דצמבר, הזרימה הממשלה, ובסוף שנת 2000 היו פיקדונותיה השקליים ביתרת חובה של 14.2 מיליארדי ש"ח, לעומת יתרת חובה של 13.6 מיליארדים אשתקד. על פיקדונות הממשלה משולמת/נגבית ריבית בגובה ריבית הפריים בהתאם ליתרת הזכות או החובה. כיוון שהפיקדונות השקליים היו ביתרת חובה כמעט כל השנה, נגבתה ריבית בסך של כ-0.7 מיליארד ש"ח, לעומת כמיליארד ש"ח אשתקד. (יתרת חובה שנתית ממוצעת של 7.9 ו-6.7 מיליארדי ש"ח ב-1999 וב-2000, בהתאמה. במהלך שנים אלו ירדה ריבית הפריים כמעט ברציפות.) הפיקדונות במטבע חוץ כוללים בעיקר את הפיקדון בגין גיוס הון בערבות ממשלת ארה"ב ופיקדון הסיוע האזרחי האמריקאי; על פיקדונות אלו משולמת אותה ריבית המשולמת

לוח 5

פיקדונות הממשלה בבנק ישראל - השינויים והגורמים לשינויים, 1998 עד 2000

(מיליוני ש"ח, מחירים שוטפים)

2000	1999	1998	
היתרות בסופי שנים			
			פיקדונות הממשלה למימון התקציב
-14,162	-13,645	-4,821	במטבע מקומי
20,507	19,195	19,060	במטבע חוץ
6,345	5,550	14,239	סך כל פיקדונות הממשלה למימון התקציב
775	1,173	1,813	פיקדונות אחרים ¹
7,120	6,723	16,052	סך הכול
397	-9,329	8,824	השינוי השנתי בפיקדונות הממשלה
הגורמים לשינויים			
-517	-3,443	2,092	תרומת הממשלה ליתרות מטבע החוץ ²
3,493	-3,139	-781	הזרמת (-)/ספיגת (+) הממשלה
-2,653	-2,783	7,444	התנועות הכספיות בין הממשלה לבנק ישראל ³
74	36	69	התאמות ⁴

(1) פיקדונות ממשלה אחרים כוללים פיקדון ייצוב שערים במטבע מקומי, פיקדון אחר במטבע חוץ וצבירת ריבית על פיקדונות הממשלה. (ראה ביאור 10 - "פיקדונות הממשלה").

(2) הכנסות והוצאות של הממשלה בחו"ל, קבלת ופירעון הלוואות של הממשלה בחו"ל.

(3) העברת רווחי בנק ישראל (בשנת 1998, שבה היו לבנק רווחים); תשלום ריבית ופדיון איגרות חוב ממשלתיות המוחזקות בידי בנק ישראל; עמלות שונות מהממשלה; אשראי לממשלה - תשלום ריבית, פירעון קרן ותשלום הפרשי הצמדה (בשנת 1998, שבה סל המטבעות הראשון עלה), ריבית על פיקדונות הממשלה (בשקלים ובמטבע חוץ); הפרשי שערים על פיקדונות הממשלה במטבע חוץ.

(4) כולל את הריבית שנצברה על פיקדונות הממשלה לסוף השנה; תשלומי ריבית של הממשלה על אשראי לממשלה בגין קרנות דו-לאומיות (תשלומים אלו כלולים ב"הזרמת הממשלה", אך הוכללו, בלוח זה, גם ב"תנועות כספיות בין הממשלה לבנק ישראל"); פדיון איגרות בונדס לתיירים השוהים בישראל (הפדיון מקטין את הפיקדונות השקליים של הממשלה, אך אינו כלול בהגדרת "הזרמת הממשלה").

על שטרי אוצר של ארה"ב שמועד פדיונם 6 חודשים.

בחודש מארס 2000 גייסה הממשלה 500 מיליוני דולרים על ידי הנפקת איגרות חוב לפיקדון השוטף, ובדצמבר 2000 נתקבל הסיוע האזרחי האמריקאי בסך של כ-840 מיליוני דולרים.

הפיקדונות האחרים כוללים את הפיקדון לייצוב שערים במטבע מקומי ופיקדונות אחרים במטבע חוץ שלא הוגדרו במסגרת הפיקדונות למימון התקציב. בפיקדונות אלו לא חל שינוי מהותי.

מילוה קצר מועד

הפיקדון בגין מכירות של מילוה קצר מועד לציבור הוא באופן פורמלי פיקדון ממשלתי, אולם על פי שינוי שחל בחוק מילוה קצר מועד בשנת 1996, הממשלה אינה רשאית להשתמש בו לפעולותיה הרגילות. פיקדון זה משמש את בנק ישראל בביצוע המדיניות המוניטרית. היתרה של המילוה קצר המועד מוגבלת על פי חוק בתקרה, המתעדכנת מדי פעם בפעם⁴. השילוב של תקרת המילוה קצר המועד, יעד האינפלציה ומגבלת משטר שער החליפין (רצועת הניוד) - גורמים שנקבעו על ידי הממשלה - אילץ את בנק ישראל לפתוח אפיק נוסף לספיגת כסף מהציבור: פיקדונות שקליים לזמן קצוב של התאגידים הבנקאיים בבנק ישראל. המילוה קצר המועד והפיקדונות לזמן קצוב הם במידה רבה חלופים זה לזה - אך הואיל והמילוה קצר המועד נסחר בשוק, והוא תורם לפיתוח ושכלול של שוק הכספים לטווח קצר, נודעת לו עדיפות על הפיקדונות לזמן קצוב.

היתרה השנתית הממוצעת של המילוה קצר המועד ב-2000 הייתה 25.8 מיליארדים (ב-1999 24.0 מיליארדים), ובמהלך השנה הייתה עלייה של 4.7 מיליארדי ש"ח. הפיקדונות לזמן קצוב עלו במהלך השנה בכ-1.8 מיליארדי ש"ח ובממוצע שנתי ב-1.9 מיליארדים. (לוח 8)

העברת רווחים לממשלה

בין הממשלה לבנק ישראל יש תנועות כספיות שונות⁵, חלקן בהיקפים ניכרים. לחלק מתנועות אלו מאפיינים ייחודיים, ולכן עד 1990 הוצגו תנועות אלו בתקציב הממשלה בנפרד מההוצאות וההכנסות הרגילות של הממשלה, ב"חלק ג", שהוקצה במיוחד לתנועות אלו. אומדני הגירעון התקציבי של משרד האוצר לא כללו, עד 1990, תקבולים ותשלומים שהיו לממשלה עם בנק ישראל. המאפיינים הייחודיים הם בעיקר ברווחי בנק ישראל המועברים לממשלה ובהלוואות שהבנק נתן לממשלה בעבר.

בנק ישראל מנהל את ספרי החשבונות שלו בהתאם לכללים חשבונאיים מקובלים, ומתאים אותם לשינויים החלים, מעת לעת, בכללים אלו. דוח רווח והפסד של בנק ישראל מחושב על בסיס צבירות, ולפיכך החישוב של רווחי בנק ישראל המיועדים להעברה לממשלה כלל עד שנת 2000 את כל ההכנסות וההוצאות שהצטברו אך טרם התקבלו בפועל. יש לציין במיוחד את הפרשי השערים על נכסים והתחייבויות במטבע חוץ, שחלק מהם הצטבר וטרם התקבל. הפרשי שערים אלו היוו, במספר שנים, חלק ניכר מרווחי הבנק, והיו אף שנים שבהן כל רווחי הבנק נבעו מהפרשי שערים שטרם

⁴ העדכון נעשה פעמיים בשנה לפי העלייה במדד המחירים לצרכן או באמצעי התשלום - הגבוה מבין שניהם. העלייה של מדד המחירים לצרכן מחושבת לעומת המדד של נובמבר 1994; העלייה של אמצעי התשלום מחושבת לעומת אמצעי התשלום שהיו באוקטובר 1994.

⁵ העברת רווחי בנק ישראל (בשנה שבה יש רווחים); תשלום ריבית ופדיון איגרות חוב ממשלתיות המוחזקות בידי בנק ישראל; עמלות שונות מהממשלה; אשראי לממשלה - תשלום ריבית, פירעון קרן, תשלום הפרשי הצמדה, מתן מקדמות ארוכות מועד לממשלה (עד 1988); ריבית על פיקדונות הממשלה (במטבע מקומי ובמטבע חוץ); הפרשי שערים על פיקדונות הממשלה במטבע חוץ.

התקבלו (לוח 6). פירמה עסקית רגילה יכולה לחלק רווחים שנוצרו, אך טרם התקבלו בפועל, רק על ידי מימוש נכסים או על ידי נטילת הלוואות. בנק מרכזי, בתוקף היותו מנפיק הכסף, יכול להעביר רווחים שנוצרו אך טרם התקבלו בפועל בלי לממש נכסים או ליטול הלוואות.

חוק בנק ישראל מחייב את הבנק להעביר לממשלה את כל רווחיו, בכל שנה. ברוב שנות קיומו היו לבנק ישראל רווחים חשבונאיים בהיקף ניכר. בשנים 1980 עד 2000 הגיעו הרווחים השנתיים הממוצעים של הבנק שהועברו לממשלה לכ-1.2 אחוזי תוצר⁶. בהעברה של מלוא רווחי בנק ישראל כפי שהם חושבו בעבר לחשבונות הממשלה היה אפוא רכיב שלא נבע מ"מקורות ריאליים". הממשלה, כאמור, לא כללה רווחים אלו בחישובי ההכנסות והגירעון שלה, אך השתמשה בהם למימון גירעונה התקציבי.

תופעה דומה של העברת כספים שאינם מייצגים "מקורות ריאליים" מבנק ישראל לממשלה הייתה בעבר בהלוואות שהבנק נתן לממשלה - "מקדמות ארוכות מועד". אלו

לוח 6

הרווחים החשבונאיים של בנק ישראל והרכבם ורווחים ריאליים ממומשים,

1984 עד 2000

(מיליוני ש"ח, מחירים שוטפים)

השנה	סך הכול	בפועל ¹	רווחים חשבונאיים		רווחים ריאליים ממומשים
			צבירות ²	הפרשי שיערים ³	
1984	-173	518	-29	-662	-
1985	943	980	-184	147	-
1986	1,302	743	102	457	-
1987	1,491	223	151	1,117	-
1988	454	497	-50	7	-
1989	987	705	-96	378	-
1990	1,462	976	-21	507	112
1991	2,012	1,109	106	797	420
1992	1,789	1,320	-104	573	301
1993	1,262	1,306	175	-219	184
1994	1,768	1,336	30	402	-109
1995	2,384	1,048	-70	1,406	869
1996	-456	-753	-173	470	1,346
1997	-1,095	-2,296	-867	2,068	2,389
1998	10,519	-2,349	-188	13,056	3,890
1999	-8,731	-4,660	-586	-3,485	3,868
2000	-6,702	-2,895	-138	-3,669	-

(1) רווחים חשבונאיים בפועל הם הכנסות נטו שהתקבלו במזומן.

(2) הכנסות נטו שנרשמו לפי עקרון הצבירות, שלפיו יש לרשום הכנסות שנצברו בתקופת הדוח אך יתקבלו בעתיד.

(3) הפרשי השערים נטו מהתאמת יתרות הנקובות במטבע חוץ לשער היציג של השקל. חלק מהפרשי השערים התקבל בפועל וחלקם נצברו.

⁶ בחוק בנק ישראל אין התייחסות למקרה שהבנק מפסיד, ולכן הבנק פועל בהתאם לנוהג חשבונאי מקובל, שלפיו בשנה שבה יש לבנק רווחים, לאחר שנה או מספר שנים של הפסד, הוא מעביר רווחים אלו לממשלה בניכוי ההפסד שהצטבר בשנים קודמות. ב-1984 היה לבנק ישראל, לראשונה מאז היווסדו, הפסד, ולאחר מכן, בשנים 1985 עד 1995 היו לו בכל שנה רווחים בהיקף שנתי ממוצע של כ-1.5 אחוזי תוצר. משנת 1996 תכפו השנים שבהן היו לבנק הפסדים. (מ-1996 עד 2000 היה הפסד שנתי ממוצע של כ-0.3 אחוזי תוצר).

היו, לפחות בחלקן, יצירת הלוואות "יש מאין", כלומר הדפסת כסף⁷. (מ-1988 לא ניתנו מקדמות ארוכות מועד חדשות לממשלה).

בתנועות הכספיות שבין בנק ישראל לממשלה חלקם של רווחי הבנק ושל ההלוואות שנתן בנק ישראל לממשלה הוא הגדול יותר. בשנים 1980 עד 1985 היו תנועות אלו, בממוצע שנתי, 5.9 אחוזי תוצר (דיאגרמה 2), וההלוואות שנתן הבנק לממשלה היו רכיבן העיקרי. ב-1985 הוגבלה במידה ניכרת האפשרות לתת הלוואות לממשלה על ידי "חוק אי הדפסה" (תיקון סעיף 45 לחוק בנק ישראל), והדבר תרם להקטנת התנועות הכספיות בין הממשלה לבנק ישראל בתקופה 1986 עד 1995 ל-0.3 אחוז תוצר.

כדי להגדיל את אומדן ההכנסות של הממשלה (דבר שאיפשר לממשלה להציג אומדן קטן יותר של הגירעון התקציבי הממשלתי או להגדיל את הוצאותיה), מינה מנכ"ל האוצר ב-1990 צוות מהאוצר ומבנק ישראל, לגיבוש הצעה להגדרה ולאמידה של חלק מרווחי בנק ישראל שייתוספו על ההכנסות הרגילות של הממשלה ולא יוצגו ב"חלק ג" של התקציב. נדגיש כי לא דובר בשינוי של החובה החוקית להעברה של הרווחים החשבונאיים של הבנק לממשלה, אלא ביצירת מתכונת להצגה כלכלית של חשבונות הממשלה, שתשמש לאומדן ההכנסות והגירעון (ומאוחר יותר - לבחינה של עמידת הממשלה ביעדי הגירעון התקציבי).

המלצות הצוות היו שהרווחים החשבונאיים של בנק ישראל יחולקו ל"רווחים ריאליים ממומשים" שייתוספו על הכנסות הממשלה, ול"רווחים אחרים" - שישמשו למימון הגירעון. ההמלצות התבססו על העקרונות הבאים:

(1) חשבונות הסקטור הציבורי יוצגו במאוחד. הואיל ובאותה תקופה הוגדר הסקטור הציבורי בחשבונאות הלאומית ככולל את הממשלה ואת הבנק המרכזי, הרי כל התנועות הכספיות שבין הממשלה לבנק ישראל הן תנועות בתוך הסקטור הציבורי, ולכן הן לא תיכללנה ב"רווחים הריאליים הממומשים".

(2) הואיל והכנסות הסקטור הציבורי (המאוחד) אמורות לכלול רק "מקורות ריאליים" שהועברו לסקטור הציבורי מהארץ ומחו"ל, וכיוון שלמעשה החישובים בחשבונות הממשלה (ובחשבונאות הלאומית) נערכו על בסיס מזומן (להוציא את חישובם של הפרשי שיערים) - הומלץ כי הרווחים הריאליים הממומשים יכללו רווחים שהתקבלו בפועל בלבד, כלומר רווחים שמומשו. בעיה מיוחדת התעוררה לגבי רווחים הנובעים מהפרשי שיערים, שכן יש קושי של ממש למדוד בנפרד את ההכנסות וההוצאות מהפרשי שיערים שהתקבלו בפועל, ואת ההכנסות מהפרשי שיערים שנצברו אך טרם התקבלו בפועל. הצוות המליץ שכל הפרשי השערים לא ייכללו ב"רווחים הריאליים הממומשים".

(3) רווחים הנובעים במישרין מכלי המדיניות המוניטרית והשינויים בבסיס הכסף יוצגו במרוכז, כמימון של הגירעון התקציבי, ולא ייכללו ב"רווחים הריאליים הממומשים"⁸.

⁷ בתקופה שעד 1985 היו נהוגים שיעורי נזילות גבוהים מהנדרש לשמירת יציבות הבנקים. ניתן לראות בשיעורי הנזילות ה"עודפים" מעין גיוס הון של בנק ישראל מהציבור, וזה עמד כנגד חלק מהמקדמות ארוכות המועד שניתנו באותן שנים.

⁸ מעקרונות אלו נגזרו אותם סעיפים בחשבון ההכנסות וההוצאות של בנק ישראל שנכללו באמידה של "הרווחים הריאליים הממומשים": הכנסות מיתרות מטבע החוץ, הכנסות מהלוואות לא מוניטריות, הכנסות אחרות, הוצאות על פיקדונות במטבע חוץ של התאגידים הבנקאיים, הוצאות על פיקדונות והתחייבויות אחרות, הוצאות מינהלה וכלליות, הוצאות על הדפסת שטרות וטביעת מטבעות. משיקולים טכניים הוכללו בהגדרה זו, לפי בקשת האוצר, הכנסות בנק ישראל מניירות ערך. בכל הסעיפים שנמנו נכללות כאמור, רק הכנסות והוצאות בפועל.

ההמלצות של הצוות התבססו, בין השאר, על התפיסה הכלכלית המקובלת באותה תקופה, שלפיה המטרה העיקרית של החזקת יתרות מטבע חוץ בבנק ישראל היא מימון הוצאותיו של המשק במטבע חוץ. הקשר בין גודלן של יתרות מטבע חוץ לתפעול המדיניות המוניטרית, שהלך והתחזק במחצית השנייה של שנות התשעים, לא היה קיים באותה תקופה, ובמציאות הכלכלית ששררה ב-1990 הוחלט שההכנסות בפועל מהיתרות (ריבית ורווחי הון) תיכללנה באומדן "הרווחים הריאליים הממומשים".

המלצות הצוות יושמו משנת התקציב 1991. בשנים 1991 עד 1994 היוו "הרווחים הריאליים הממומשים" כ-0.1 אחוז תוצר, והם היו קטנים, בכל שנה, מהרווחים החשבונאיים. לאחר השינויים שהיו במחצית השנייה של שנות התשעים (ראה להלן) זינק אומדן "הרווחים הריאליים הממומשים" ל-0.7 אחוז תוצר, ונשאר חיובי גם בשנים שבהן היו לבנק ישראל הפסדים חשבונאיים.

לאחר מתן ההמלצות של הצוות היה שינוי במדיניות המוניטרית: היא הלכה והתמקדה ביעד האינפלציה. במשטר שער החליפין היו אמנם שינויים חשובים (יצירת שיפוע והרחבה של רצועת הניוד), אולם לא היה שינוי באילוץ שהטילה רצועת הניוד על בנק ישראל לשמור על התחומים - התחתון והעליון, של השער. כן נמשך בתקופה זו תהליך הליברליזציה בשוק מטבע החוץ.

לדברים אלו הייתה השפעה מרחיקת לכת על הרווחים החשבונאיים של בנק ישראל בכלל ועל אומדני "הרווחים הריאליים הממומשים" בפרט. בשנים 1995 עד 1997 היה יבוא הון של הסקטור הפרטי בהיקף ניכר, והדבר לחץ את שער החליפין של השקל כלפי מטה. כדי להגן על הגבול התחתון של רצועת הניוד נאלץ בנק ישראל לרכוש מהציבור מטבע חוץ, וכדי למנוע התרחבות מוניטרית הנובעת מאותן רכישות, חזר וספג את השקלים שהומרו. הואיל ושיעורי התשואה על יתרות מטבע חוץ היו שונים משיעורי התשואה על ההתחייבויות השקליות של הבנק, הייתה לפעולות אלו השפעה על הרווחים החשבונאיים שלו. מ-1995 היו שנים שבהן היו לבנק הפסדים (1996 ו-1997; 1999 ו-2000), וכנגדן היו שנים עם רווחים חשבונאיים (1995; 1998). אומדן "הרווחים הריאליים הממומשים" הושפע אף הוא משינויים אלו, אך ההשפעה על אומדן זה הייתה חד-כיוונית ובעוצמה חזקה יותר: יתרות מטבע חוץ הלכו וגדלו, ועמן - ההכנסות מהן. גידול ההכנסות מהיתרות תרם לגידול של אומדן "הרווחים הריאליים הממומשים". כנגד זאת ההוצאות שנגרמו לבנק ישראל בגין ספיגת הנזילות שנוצרה מהמרת יבוא ההון לא נכללו באומדן "הרווחים הריאליים הממומשים", מפני שהן היו חלק מכלי המדיניות המוניטרית, ואלו, כאמור, אינם חלק מאומדן "הרווחים הריאליים הממומשים". התוצאה הייתה, כאמור, גידול מהיר של אומדן "הרווחים הריאליים הממומשים". בשנים 1998 ו-1999 היו "הרווחים הריאליים הממומשים" גדולים פי שישה (במחירים קבועים) מהאומדן לשנים 1991-1992.

הצורך בשינוי ההגדרה ושיטות המדידה הועלה על ידי בנק ישראל בפני האוצר, וגם מבקר המדינה, בדוח לשנת 1998, המליץ למשרד האוצר ולבנק ישראל כי "יבחנו מחדש את הכללים ואת מכלול ההתחשבות בין משרד האוצר לבין בנק ישראל, וכן את הביטוי שיש לתת לכך בתקציב המדינה ובחישוב הגירעון בתקציב ומימונו"⁹. בנק ישראל הביע את הסכמתו להמלצות מבקר המדינה. מאחר שהדבר לא בא על תיקונו, נאלץ המבקר לחזור על ההמלצה בדוח לשנת 1999. הוא אף הוסיף: "יש אפוא לקבוע בהסדר עם האוצר מייד, ורצוי בחוק, שרווחים בלתי ממומשים של בנק ישראל לא יועברו לממשלה.

⁹ מבקר המדינה, דוח שנתי מס' 48 (1998) עמ' מא.

תקדים עקרוני לכך יש, כידוע, גם בצורת הטיפול ברווחים שיש לבנק ישראל מאגרות חוב ממשלתיות¹⁰.

במהלך שנת 2000 החליט האוצר שלא לכלול את "הרווחים הריאליים הממומשים" באומדן הביצוע של תקציב 2000 - משום שאין לבנק ישראל רווחים על פי הגדרתם החשבונאית המקובלת, והבנק אינו מעביר לממשלה כספים על חשבון רווחים. כן החליט האוצר שלא לכלול בתקציב 2001 את הרווחים הריאליים הממומשים. לפיכך התנועות הכספיות בין בנק ישראל לממשלה תוצגנה במרוכז ב"חלק ג" של התקציב, ולא תהיה להן השפעה על אומדני ההכנסות ועל הגירעון התקציבי¹¹.

ג. חשבונות התאגידים הבנקאיים

הפיקדונות השקליים לזמן קצוב של התאגידים הבנקאיים בבנק ישראל הוסיפו לעלות בשנת 2000, אך קצב הגידול הואט לעומת שנים קודמות. הרמה הממוצעת של פיקדונות אלו ב-2000 הייתה 46.0 מיליארדי ש"ח, לעומת 44.1 מיליארדים אשתקד. במהלך השנה גדלו פיקדונות אלו ב-1.8 מיליארדי ש"ח. בנק ישראל המשיך גם בשנת 2000 במגמה של הורדת הריבית בכל חודש (למעט יוני ויולי, שבהם לא היו הורדות), וזאת לנוכח הירידה בסביבת האינפלציה ובמקביל ליעד האינפלציה שקבעה הממשלה. מגמה זו גררה גם את ירידת הריבית במרכזי הפיקדונות לזמן קצוב, כך שבממוצע שנתי עמד שיעור הריבית על פיקדונות אלו בשנת 2000 על 9.4 אחוזים, לעומת 12.2 אחוזים ב-1999 (לוח 8).

פיקדונות העו"ש של התאגידים הבנקאיים משמשים לצורכי סליקה בין בנקאית, לביצועם של רוב תשלומי הממשלה ולגבייה של חלק מהמסים והתקבולים האחרים עבור הממשלה. חלק קטן מתשלומי הממשלה מתבצע באמצעות בנק הדואר, שאינו מוגדר כתאגיד בנקאי, ואילו חלקו של בנק הדואר בגביית תקבולי הממשלה (בעיקר מסים ותשלומי חובה אחרים) הוא גבוה יחסית. מהאומדנים המוצגים בלוח 7 עולה, כי הממשלה הזרימה בשנת 2000, באמצעות התאגידים הבנקאיים, 4.6 מיליארדי ש"ח, וכי הציבור משך מהתאגידים הבנקאיים מזומנים בהיקף של 6.0 מיליארדי ש"ח. משיכת מזומנים זו, וכן ירידה בהחזקת מזומנים ב-2000 יועדו לתשלומים לממשלה באמצעות בנק הדואר, תשלומים המתבצעים במידה רבה במזומן. הספיגה של הממשלה ב-2000 הייתה 3.5 מיליארדי ש"ח - הזרמה של 4.6 מיליארדי ש"ח באמצעות חשבונות התאגידים הבנקאיים וספיגה של 6.9 מיליארדים באמצעות בנק הדואר, רובה במזומן. (כן הייתה ספיגה מהתאמה של כ-1.3 מיליארדי ש"ח בגין מפעלי משרד הביטחון והמרות המוסדות הלאומיים).

הפיקדונות החופשיים של התאגידים הבנקאיים במטבע חוץ, שאינם כנגד חובת הנזילות ירדו השנה בכ-500 מיליוני דולרים (כ-2 מיליארדי ש"ח), ירידה שעיקרה היה בינואר.

¹⁰ מבקר המדינה, דוח שנתי מס' 49 (1999) עמ' מה.

¹¹ ישנם שני סעיפים שאינם מוצגים ב"חלק ג"':

בנק ישראל משלם לממשלה ריבית בגין פיקדון הסיוע הכלכלי המתקבל מממשלת ארה"ב. ריבית זו מוצגת בהכנסות הממשלה כהכנסות ריבית במטבע חוץ ומקטינה את הגירעון התקציבי בחו"ל (והגירעון הכולל).

בנק ישראל משלם לממשלה ריבית בגין פיקדון הערבויות שגויסו בעבר בערבות של ממשלת ארה"ב. פיקדון זה מיועד להחזר חובות של הממשלה שנוצרו בגין גיוס הון זה. הפיקדון מוגדר על ידי משרד האוצר כ"חוץ תקציבי", והריבית המתקבלת עליו אינה נרשמת לא בהכנסות הממשלה ולא ב"חלק ג"'. בעניין זה נוסיף כי האוצר כלל את פיקדון הערבויות בסך הפיקדונות המשמשים למימון התקציב, דהיינו פיקדונות שהממשלה יכולה להשתמש בהם למימון פעולתה התקציבית, ולפיכך חל עליהם "חוק אי הדפסה". לצרכים ולשימושים אחרים מוגדר פיקדון זה כ"חוץ תקציבי".

לוח 7
הפיקדונות של התאגידים הבנקאיים בבנק ישראל, 1998 עד 2000
 (מיליוני ש"ח, מחזירים שוטפים)

	2000		1999		1998		
	במטבע מקומי	במטבע חוץ	במטבע מקומי	במטבע חוץ	במטבע מקומי	במטבע חוץ	
הכרל	סד	סד	הכרל	סד	הכרל	סד	הכרל
-385	-1,641	1,256	3,068	2,811	257	-1,105	215
							-1,320
							¹
							השינוי בפיקדונות של התאגידים הבנקאיים
3,175	-1,407	4,582	9,693	-1,082	10,775	6,127	-601
							6,728
-6,022		-6,022	-10,051		-10,051	-7,155	
							-7,155
2,791	233	2,558	-185	324	-509	-1,163	1,501
							-2,664
-502	-502		3,532	3,532		1,078	1,078
0	0	0	0	0	0	-4	-1,749
							1,745
173	35	138	79	37	42	12	-14
							26
							התאמות
6,947		6,947	6,383		6,383	5,598	
							5,598
							⁴
							הפקדות שטרי כסף של בנק הדואר בבנק ישראל

- (1) השניוני בפיקדונות עו"ש בש"ח ובפיקדונות במטבע חוץ של התאגידים הבנקאיים. לא כולל את השניוני בפיקדונות לזמן קצוב.
- (2) הפעילות עם הממשלה: הזרמות הממשלה העשית באמצעות פיקדונות עו"ש של התאגידים הבנקאיים.
- (3) הפעילות עם בנק ישראל: הפקדות פיקדונות לזמן קצוב, רכישת מילוח קצר מועד, מכירת אג"ח ממשלתיות ותשלומי ריבית שונים.
- (4) הפקדות שטרי כסף שמבוצעות בעיקר על ידי בנק הדואר. הפקדות אלו הן ספיגה של הממשלה והן כלולות בהגדרת "הזרמות הממשלה".

ירידה זו החזירה את הפיקדונות החופשיים לרמה של התקופה 1998 עד נובמבר 1999, והיא מאששת את ההנחה כי הגידול החד-פעמי בדצמבר 1999 נבע מהחשש ל"באג 2000". בעסקות ההחלף שקל-דולר, שבהן בנק ישראל לווה מהתאגידים הבנקאיים שקלים ומלווה להם דולרים לתקופה מקבילה, לא היה שינוי בשלוש השנים האחרונות, והיקפן עומד על 1.4 מיליארדי דולרים. בנק ישראל שילם לתאגידים הבנקאיים ריבית בהיקף של כ-0.2 מיליארד ש"ח (אשתקד - 0.4 מיליארד) וכן סכום לא מהותי בגין הפרשי שער. בהלוואות המוניטריות שבנק ישראל מעמיד לרשות התאגידים הבנקאיים לא חל השנה שינוי מהותי, ויתרתן הממוצעת נשארה ברמה של כ-0.8 מיליארד ש"ח. שיעור הריבית הממוצע על ההלוואות המוניטריות היה בשנת 2000 8.9 אחוזים, לעומת 11.8 אחוזים בשנת 1999 (לוח 8).

לוח 8

החשבונות של התאגידים הבנקאיים בבנק ישראל, 1998 עד 2000

(מיליארדים, מחירים שוטפים, ממוצע יומי)

שער הריבית		פיקדונות	הפיקדונות והאשראי במטבע חוץ										הפיקדונות והאשראי השקליים																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
פיקדונות לזמן קצוב	הלוואות מוניטריות	נטו בתוספת עסקות החלף ומק"ם	עסקות החלף נטו בניכוי		פיקדונות נטו בניכוי	פיקדונות	הלוואות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות		פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות	פיקדונות

הערות לסורים :

- (1) עד (11) נתוני היתרות כוללים את הריבית שנתברה.
- (6) פיקדונות נטו בתוספת עסקות החלף-שקלים ולמסירה ופיקדון מלווה קצר מועד (לא כולל חלק של פיקדון המק"ם הנובע מהחלפת איגרות חוב ממשלתיות במק"ם).
- (9) פיקדונות בניכוי הלוואות ובניכוי עסקות החלף-דולרים לקבל.
- (12) (13) במונחים שנהיים, על בסיס חישוב רבעוני ושנתי (בהתאמה).

נספח סטטיסטי

לוח 1

נתינים נבחרים ממאזן בנק ישראל, 1985 עד 2000
(מיליוני ש"ח, מחירים שוטפים)

[illegible]

* פיקדונות למימון התקציב בהתאם להגדרה משנת 1997.

הערות

1. חל מנע 1995 התאמה הצטרפו הסכומים והסעיפים שהוגשו להגשת הקלימט במאן ליום 31 בדצמבר 2000. (השני העיקר הוא הרצאת הריבית שנעברה, זו מוצגת עם הסעיף עליו נעברה. עד שנת 1995 הוצגה הריבית בסעיף נכסים אחרים או התחייבויות אחרות.)
2. התנגות החדשים הם יתרות של סעיפי המאן לסוגי החדשים המתאימים.

(מיליון ש"ח, מיליון ש"ח)

[illegible]

* ההוצאות על מילווה קצרה מועד עד שנת 1993 כלולות בסעיף ההוצאות על פיקדונות הממשלה בש"ח.

**** ההכנסות מקרן המטבע הבין-לאומית וההוצאות על מוסדות כספיים בין-לאומיים עד שנת 1995 מוצגים בסעיף הוצאות אחרות.**

1. הפרשי השערים בלוח זה מוצגים בסעיפים. הפרשי השערים שטרם מומשו מוצגים בנפרד.

הערות

לוח נ-3
פיקדונות הממשלה, 1985 עד 2000
(מיליונים, מחירים שוטפים)

סך כל פיקדונות הממשלה	ריבית שנצברה על פיקדונות הממשלה	פיקדונות אחרים			פיקדונות הממשלה למימון התקציב*								שקלים
		פיקדון אחר במטבע חוץ	פיקדון לייצוב שערים במטבע מקומי	שקלים	במטבע חוץ				במטבע מקומי				
					שוטף	פיקדון בגין גיוס הון בערבות ממשלת ארה"ב	פיקדון הסיוע הכלכלי מממשלת ארה"ב	פיקדון זהב	שוטף				
שקלים	שקלים	דולרים	שקלים	שקלים	דולרים	שקלים	דולרים	שקלים	דולרים	שקלים	שקלים	שקלים	
1,251		354	531		357	535						185	1985
2,471		350	521		236	351						1,599	1986
2,689		350	539		231	355			1,207	1,857		-62	1987
4,426		353	638	89	243	440			1,033	1,866		1,393	1988
5,899		354	695	222	200	393			843	1,655		2,934	1989
4,029		353	723	330	142	291			855	1,751		934	1990
4,612		350	799	519	81	185			211	482	437	2,190	1991
5,983		351	970	647	126	347			846	2,337	734	948	1992
9,646		353	1,054	647	122	365	1,137	3,394	832	2,485	734	967	1993
10,560		350	1,056	592	214	645	2,226	6,719	780	2,354	734	-1,540	1994
6,395	18	350	1,097	546	261	819	185	581			734	2,600	1995
5,878	33	352	1,143	411	245	797	748	2,432	914	2,971	734	-2,644	1996
7,228	36	350	1,238	356	326	1,151	1,906	6,739	980	3,467		-5,759	1997
16,052	66	350	1,455	292	394	1,637	3,221	13,399	967	4,024		-4,821	1998
6,723	59	204	846	267	338	1,405	3,319	13,783	965	4,007		-13,645	1999
7,120	88	110	446	241	306	1,235	3,520	14,224	1,249	5,048		-14,162	2000
1999													
14,888	1	350	1,435	287	405	1,663	3,139	12,879	947	3,886		-5,263	ינואר
13,356	-77	350	1,415	282	359	1,453	3,143	12,719	896	3,626		-6,063	פברואר
12,628	-156	350	1,411	282	359	1,447	3,170	12,787	879	3,545		-6,688	מארס
12,497	-13	350	1,454	277	334	1,388	3,183	13,226	869	3,612		-7,447	אפריל
11,872	-103	300	1,235	277	339	1,397	3,228	13,304	543	2,237		-6,476	מאי
11,567	-177	300	1,222	277	331	1,351	3,243	13,217	483	1,967		-6,290	יוני
12,214	-1	300	1,247	277	296	1,233	3,298	13,718	461	1,919		-6,179	יולי
9,599	-102	300	1,271	272	318	1,349	3,289	13,950	411	1,743		-8,884	אוגוסט
11,532	-184	200	855	272	344	1,473	3,306	14,135	397	1,699		-6,718	ספטמבר
8,860	6	200	851	272	359	1,527	3,321	14,117	86	365		-8,278	אוקטובר
9,361	-90	202	854	267	405	1,712	3,378	14,280	64	272		-7,934	נובמבר
6,723	59	204	846	267	338	1,405	3,319	13,783	965	4,006		-13,645	דצמבר
2000													
10,316	-41	205	835	266	364	1,485	3,335	13,614	956	3,901		-9,745	ינואר
10,293	-141	200	808	266	330	1,332	3,389	13,666	960	3,871		-9,510	פברואר
14,234	-217	204	822	266	476	1,915	3,257	13,112	949	3,821		-5,484	מארס
16,491	44	205	828	266	304	1,228	3,274	13,212	940	3,795		-2,882	אפריל
17,961	14	203	846	266	285	1,187	3,320	13,838	823	3,429		-1,620	מאי
17,417	11	205	838	266	303	1,237	3,336	13,626	778	3,177		-1,738	יוני
14,467	54	152	619	258	344	1,406	3,355	13,705	772	3,154		-4,728	יולי
14,585	5	152	609	254	376	1,507	3,411	13,657	746	2,987		-4,433	אוגוסט
13,266	-45	152	614	252	376	1,512	3,433	13,816	730	2,937		-5,820	ספטמבר
16,003	50	151	625	242	330	1,366	3,452	14,282	734	3,035		-3,598	אוקטובר
12,204	1	154	632	242	308	1,261	3,502	14,333	437	1,790		-6,055	נובמבר
7,120	88	110	446	241	306	1,235	3,520	14,224	1,249	5,048		-14,162	דצמבר

* פיקדונות למימון התקציב בהתאם להגדרה משנת 1997.

הערות

1. הריבית שנצברה על פיקדונות הממשלה מוצגת ביתרת פיקדונות הממשלה החל משנת 1995.

לוח נ-4

בסיס הכסף ויתרות מטבע חוץ בבנק ישראל - שינויים ומקורות לשינויים, 1989 עד 2000 (מיליונים, מחירים שוטפים)

השינוי ביתרות מטבע החוץ בבנק ישראל	תרומות הסקטורים לרזרבות		התאמות	פעילות הבנקים במטבע חוץ עם בנק ישראל				השינויי בסיס הכסף והמקורות לשינוי					
	הסקטור הציבורי	הסקטור הפרטי		העברות מחו"ל(+) ו לחו"ל(-)	גידול(+) / בפיקדונות הבנקים בב"י	העברות(+) / של הסקטור הציבורי לבנקים	מכירות(-) / מט"ח של הבנקים לב"י	הזרמה(+) / מהמרות מט"ח בב"י	הזרמת(+) בנק ישראל	הזרמת(+) הממשלה והמוסדות הלאומיים	השינוי בבסיס הכסף		
(13) = (11+12)	(12)	(11) = (9+10)	(10)	(9)	(8)	(7)	(6) = (8-9-7)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)= (2+3+4+5)	
דולרים								שקלים חדשים					
1,239	526	717	-927	1,644	-464	277	-2,388		2,383	569	-2,388	565	1989
985	1,538	-552	-828	276	-345	158	-780		-282	-2,754	3,578	541	1990
-17	2,231	-2,248	-682	-1,566	-730	99	737	-2,013	-2,118	323	4,552	744	1991
-1,167	2,744	-3,911	-754	-3,156	-1,079	37	2,040	-1,985	-5,290	2,979	5,156	860	1992
1,252	1,916	-664	-114	-550	892	347	1,095	-1,586	-3,161	3,956	2,628	1,837	1993
411	1,819	-1,408	294	-1,702	-1,759	589	-646	-1,108	1,927	-3,856	4,940	1,903	1994
1,413	-557	1,970	336	1,634	-2,547	2,201	-6,383	-973	19,160	-20,230	1,324	-720	1995
3,266	2,408	859	-221	1,079	-835	129	-2,044	-970	6,451	-7,607	5,926	3,801	1996
8,757	1,776	6,981	-261	7,242	-320	-614	-6,948	-684	23,324	-20,204	1,234	3,670	1997
2,342	2,399	-57	-343	286	-369	-163	-492	-741	1,746	-2,664	1,901	242	1998
-159	-806	647	-197	844	585	-259	0	224	0	-364	4,067	3,927	1999
649	1,041	-392	-275	-117	-462	-345	0	311	0	2,729	-2,729	311	2000
1999													
-39	-80	41	9	32	45	13	0	-23	0	979	436	1,391	ינואר
-470	-473	3	4	-1	13	14	0	-48	0	-1,608	241	-1,415	פברואר
-183	-73	-110	-38	-72	-85	-13	0	-84	0	2,762	440	3,117	מארס
85	3	82	13	69	61	-8	0	76	0	-3,135	584	-2,476	אפריל
-516	-485	-31	-37	5	-30	-35	0	-16	0	2,012	-1,621	374	מאי
379	334	45	-46	91	48	-43	0	-14	0	-1,113	1,461	335	יוני
214	228	-14	90	-105	-76	28	0	251	0	1,591	-861	981	יולי
-356	-331	25	-23	-2	-19	-18	0	-25	0	-1,901	1,350	-576	אוגוסט
65	42	-23	-49	72	31	-41	0	-45	0	1,253	-2,484	-1,276	ספטמבר
-164	-204	40	-16	56	49	-7	0	-36	0	-187	1,537	1,314	אוקטובר
-394	-397	3	-75	78	21	-57	0	-68	0	2,014	-1,691	255	נובמבר
1,219	628	591	-31	622	528	-93	0	257	0	-3,031	4,676	1,902	דצמבר
2000													
-514	-42	-472	-23	-449	-470	-21	0	-8	0	3,099	-4,030	-939	ינואר
-26	-3	-23	-22	-1	-10	-9	0	-57	0	-349	-454	-859	פברואר
702	536	166	-87	253	195	-57	0	-98	0	2,705	-1,884	722	מארס
-462	-305	-157	-30	-127	-151	-24	0	-43	0	2,513	-2,622	-151	אפריל
-37	-86	49	13	35	5	-30	0	184	0	4,007	-1,898	2,293	מאי
9	6	2	18	-15	-11	4	0	74	0	370	-1,081	-638	יוני
-117	-122	5	-19	24	18	-6	0	-63	0	-3,350	2,666	-748	יולי
8	-74	82	-49	131	3	-128	0	326	0	-1,544	-345	-1,564	אוגוסט
-2	76	-78	-74	-4	-79	-75	0	16	0	1,442	1,202	2,660	ספטמבר
-198	-198	0	-18	18	15	-3	0	-72	0	2,407	-2,400	-65	אוקטובר
-119	-203	84	21	63	51	-12	0	143	0	-3,708	1,631	-1,934	נובמבר
1,407	1,456	-49	-5	-44	-28	17	0	-92	0	-4,863	6,488	1,534	דצמבר

* בשנים 1989 ו-1990 נכללו ההתאמות לבסיס הכסף בנתוני הזרמה מהמרות מט"ח בבי"י.

הערות

1. החל משנת 1995, מוצגים הסעיפים השונים בהתאם להגדרות הקיימות ליום 31.12.2000.

לוח נ-5
הכלים המוניטריים העיקריים, 1985 עד 2000
(מיליונים, מחירים שוטפים)

השנה	יתרות מטבע החוץ		הלוואות מוניטריות	מילווה קצר מועד	פיקדונות לזמן קצוב	עסקות החלף עם התאגידים הבנקאיים		
						קבלת דולרים מהבנקים		מסירת שקלים לבנקים
	שקלים	דולרים	שקלים	שקלים	שקלים	דולרים	שקלים	שקלים
1985	5,578	3,720	69	118				
1986	7,230	4,864	235	149				
1987	9,377	6,095	907	780				
1988	7,391	4,091	3,547	599				
1989	10,464	5,331	4,234	1,604				
1990	12,935	6,316	2,562	2,079				
1991	14,379	6,298	5,137	3,771				
1992	14,185	5,132	10,507	5,711				
1993	19,063	6,384	16,501	6,519				
1994	20,507	6,795	15,011	6,896				
1995	26,048	8,309	4,009	12,948	5,146	5,173	1,650	
1996	37,631	11,575	957	17,183	6,062	6,014	1,850	5,000
1997	71,896	20,332	1,426	20,322	4,951	4,950	1,400	32,500
1998	94,325	22,674	796	23,355	5,843	5,824	1,400	40,000
1999	93,504	22,515	784	25,519	5,863	5,814	1,400	48,700
2000	93,606	23,164	781	30,249	5,718	5,657	1,400	50,500
1999								
ינואר	92,874	22,636	776	23,832	5,701	5,744	1,400	39,500
פברואר	89,706	22,166	806	24,309	5,695	5,666	1,400	41,500
מרץ	88,680	21,983	1,453	24,611	5,650	5,648	1,400	40,200
אפריל	91,693	22,068	806	25,092	5,669	5,817	1,400	43,000
מאי	88,816	21,552	778	25,761	5,774	5,769	1,400	41,000
יוני	89,391	21,931	1,153	25,791	5,718	5,706	1,400	43,300
יולי	92,102	22,145	778	26,046	5,731	5,823	1,400	42,000
אוגוסט	92,410	21,790	808	26,202	5,851	5,937	1,400	44,500
ספטמבר	93,449	21,854	808	25,254	5,940	5,986	1,400	45,000
אוקטובר	92,205	21,690	808	25,771	5,969	5,951	1,400	45,500
נובמבר	90,018	21,296	784	26,122	5,930	5,918	1,400	44,000
דצמבר	93,504	22,515	784	25,519	5,863	5,814	1,400	48,700
2000								
ינואר	89,808	22,001	784	26,053	5,737	5,715	1,400	46,000
פברואר	88,604	21,975	815	26,855	5,693	5,645	1,400	46,500
מרץ	91,297	22,677	815	26,017	5,586	5,636	1,400	45,700
אפריל	89,636	22,215	815	26,909	5,669	5,649	1,400	43,000
מאי	92,434	22,177	988	24,900	5,781	5,835	1,400	41,700
יוני	90,607	22,186	807	26,849	5,741	5,718	1,400	40,000
יולי	90,150	22,069	807	27,447	5,726	5,719	1,400	43,500
אוגוסט	88,394	22,076	768	27,813	5,664	5,606	1,400	45,500
ספטמבר	88,829	22,075	771	28,568	5,653	5,634	1,400	44,000
אוקטובר	90,503	21,877	768	28,747	5,739	5,792	1,400	42,000
נובמבר	89,053	21,757	781	29,661	5,750	5,730	1,400	45,500
דצמבר	93,606	23,164	781	30,249	5,718	5,657	1,400	50,500

הערות

1. הריבית שנצברה אינה כלולה ביתרת הסעיף. (למעט יתרות מטבע החוץ ומילווה קצר מועד החל משנת 1995).